

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 1046

5. SVIBNJA 2023. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

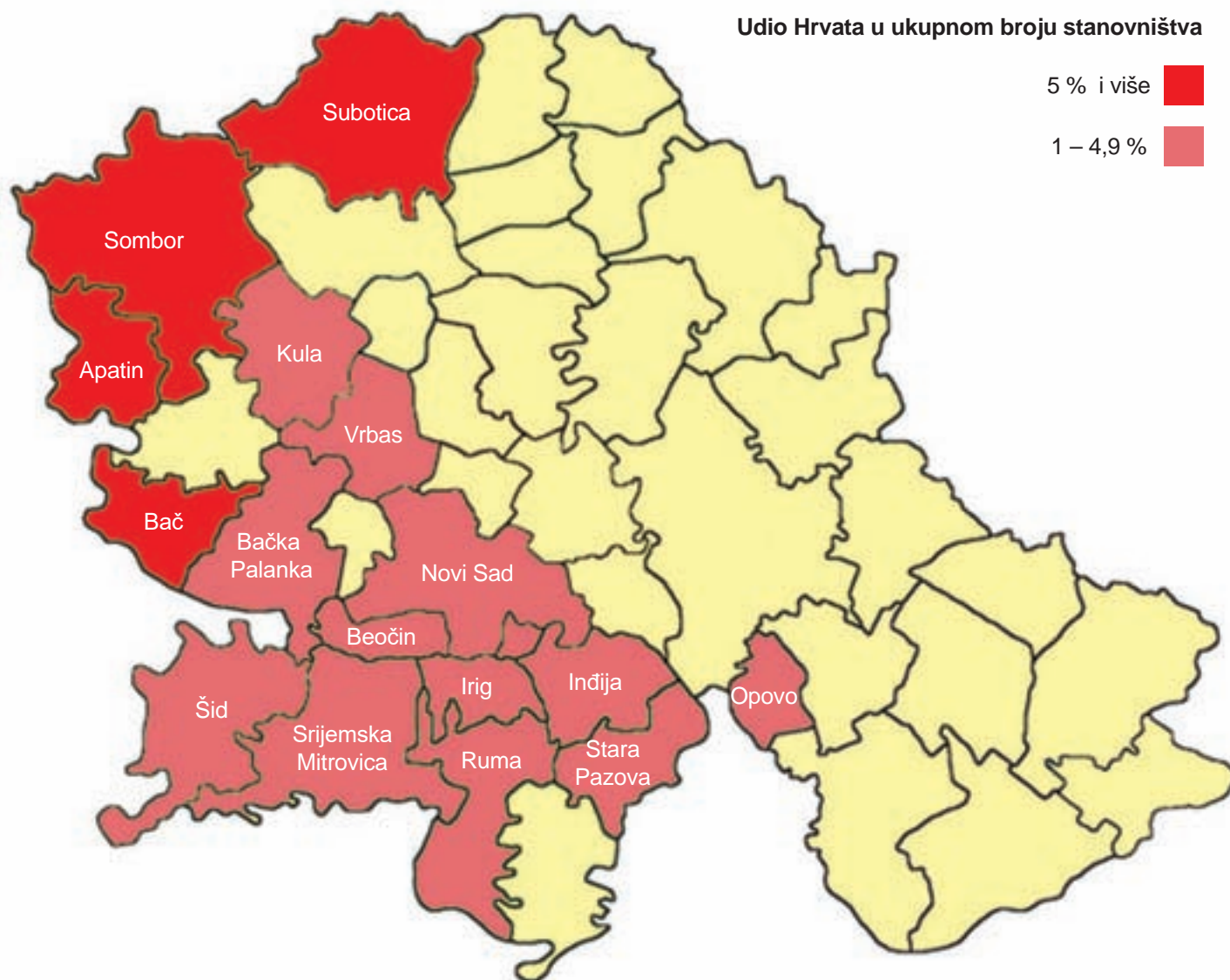
Rezultati popisa

Udio Hrvata u ukupnom broju stanovništva

5 % i više

1 – 4,9 %

SADRŽAJ

4

Sastanak Plenković-Brnabić
u Zagrebu

**Odnosi Hrvatske
i Srbije teški,
ali napravljen je iskorak**

12

Bálint Juhász, upravitelj Zaklade
Prosperitati

**Za sedam godina
300 milijuna eura
vojvođanskim Mađarima**

16

Niska šumovitost Vojvodine (III.)

**Više drveća za veće
poljoprivredne prinose**

20

Život u naseljima gdje žive Hrvati (XII.)

**Zaboravljeni
Gornji Tavankut**

22

Moći blaženog Miroslava Belušića
u Vajskoj

**»Mržnja uzrokuje
krvarenja, a ljubav
zacjeljuje rane«**

33

Pokrajinsko tajništvo za kulturu,
javno informiranje i odnose
s vjerskim zajednicama

**2,2 milijuna dinara
za manifestacije
i nakladništvo**

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova
Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Josip Stantić (zamjenik predsjednika), Branimir Kuntić, Dragan Muharem, Marko Tucakov, Krunoslav Đaković, Josip Dumendžić i Tomislav Vuković

RAVNATELJ:

Ladislav Suknović
e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs
Ivana Petrekanić Sič
(koordinatorka dopisne službe)
dr. sc. Jasminka Dulić
(novinarka, urednica političke rubrike)
Željka Vukov
(novinarka, urednica društvene rubrike)

Davor Bašić Palković
(novinar, urednik rubrike kultura)
Ivan Ušumović
(novinar, urednik sportske rubrike)
Zvonko Sarić
(novinar)
Jelena Dulić Bako
(novinarka)
Suzana Darabašić
(novinarka dopisništva Srijem)
LEKTOR:
Zlatko Romić
TEHNIČKA REDAKCIJA:
Thomas Šujić (tehnički urednik)
Jelena Ademi (grafička urednica)
FOTOGRAFIJE:
Nada Sudarević
ADMINISTRACIJA:
Branimir Kuntić
Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)
Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)
KOMERCIJALISTICA:
Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;
++381 24/55-15-78;
++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Rotografika d.o.o., Subotica
List je upisan u Registar javnih glasila
Agencije za privredne registre Republike Srbije
pod registarskim brojem: NV000315
COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija
u publikaciji Biblioteka
Matice srpske, Novi Sad
32+659.3(497.113=163.42)

**Skeniraj
i preuzmi
aplikaciju**

Igra brojki

Pol godine nakon što su popisivači završili svoj posao dobili smo, nakon podataka o ukupnom broju stanovnika Srbije po gradovima i općinama, i broj pripadnika nacionalnih manjina, po istim tim gradovima i općinama. Očekivano, trend pada broja stanovnika nije mimoišao ni nacionalne manjine, ali je zanimljivo, usprkos tome udio pripadnika nacionalnih manjina u ukupnom broju stanovnika Srbije u usporedbi s popisom iz 2011. povećan. U prošlom popisu manjine su činile 16,68 posto, a na ovom popisu 19,64 posto ukupnog stanovništva Srbije.

Knjiga *Nacionalna pripadnost Podaci po gradovima i općinama* na 142 stranice donosi detaljan pregled kretanja broja pripadnika nacionalnih manjina od prvog poslijeratnog popisa (misli se na Drugi svjetski rat), pa do ovog posljednjeg.

A od te 1948. godine do danas broj Hrvata u Srbiji je s 168.864 pao na 39.107. U brojčanom smislu prekretnica su bile godine između popisa 1981. i 1991. godine. Za deset godina »izgubilo« se 52.000 ljudi. Da nije Albanaca između ta dva popisa, Hrvati bi bili manjina koja je i procentualno izgubila najviše od svih nacionalnih zajednica.

Što se tiče posljednjeg popisa, najveći broj Hrvata skoncentriran je u Subotici, Somboru i Podunavlju, a u Vojvodini od ukupno izjašnjenih Hrvata živi 32.684. Skoro trećina, 10.646 ih je u Sjevernobačko okrugu (Subotica i okolica), slijedi zatim Zapadnobački s 7.598 (Sombor i okolica), Južnobački (Novi Sad i okolica) s 6.903 i Srijem s 5.741.

Ako ove brojke još više spustimo na lokalnu razinu, onda one izgledaju ovako: U Subotici je 10.431 izjašnjeni Hrvat, Somboru 5.029, Novom Sadu 3.887, Apatinu 2.057, Srijemskoj Mitrovici 1.341, Šidu 1.249, Rumi 1.133, Novom Beogradu 993, Inđiji 971, Baču 873, Staroj Pazovi 862, Zemunu 749, Pančevu 556, Bačkoj Palanki 528, Čukarici 422, Kuli 369, Zrenjaninu 361, Srijemskim Karlovcima 337, Vrbasu 379, Beočinu 308, Surčinu 270, Opovu 119...

Ovako izgledaju posložene brojke. Njihova analiza, uzroci i posljedice tek će uslijediti.

Z. V.

Odnosi Hrvatske i Srbije teški, ali napravljen je iskorak

Premijer Hrvatske **Andrej Plenković** razgovarao je u nedjelju, 30. travnja, u Banskim dvorima u Zagrebu sa srbijanskom premijerkom **Anom Brnabić**. Oni su nakon sastanka, skupa s drugim dužnosnicima iz Hrvatske i Srbije, nazočili Velikoj skupštini Srpskog narodnog vijeća.

Kako navodi *Hina*, Plenković i Brnabić razgovarali su o nestalima, procesuiranju ratnih zločina, povratku kulturnih dobara, uređivanju pitanja granice, prometnoj i gospodarskoj suradnji te o trgovinskoj razmjeni.

Plenković: Dijalog – jedini način

Osvrćući se na sastanak, Plenković je ocijenio kako je politički dijalog Zagreba i Beograda jedini način da se riješe otvorena pitanja, ali da svako zaoštavanje retorike usporava taj dijalog i na nekoliko godina.

»Mi mislimo da je dijalog jedini način da idemo naprijed«, rekao je Plenković.

On je rekao da su u Hrvatskoj kvalitetno uređeni odnosi sa srpskom i svim drugim manjinama.

»Što Hrvatska kvalitetnije štiti položaj manjina u Hrvatskoj, to će položaj hrvatske manjine u nama susjednim zemljama biti bolji«, dodao je premijer.

Upitan o mogućem odlasku u Beograd, Plenković je rekao da je Hrvatska financirala izgradnju *Hrvatske kuće* u Subotici i da bi trebao ondje oputovati u lipnju i da će se »u tom kontekstu gledati kako da se održe bilateralni sastanci s predstavnicima vlasti u Srbiji«.

Brnabić: Nova dimenzija suradnje

Premijerka Ana Brnabić je rekla kako želi da posjeti zvaničnika Srbije i Hrvatske budu češće i da se razgovara o svim otvorenim pitanjima na što racionalniji način, o temama koje su važne za budućnost građana i gospodarstva, objavili su domaći mediji.

Ona je rekla da je s Plenkovićem imala dobre i konkretne razgovore o ponovnom uspostavljanju željezničkog prometa između Beograda, Zagreba i Ljubljane i da su se dotaknuli svih otvorenih pitanja, koliko god teška i emotivna bila.

»Očekujemo da se ove godine održe i političke konzultacije ministarstava vanjskih poslova naše dvije zemlje«, izjavila je Brnabić.

Na Skupštini SNV-a Brnabić je izrazila zadovoljstvo što su vodstva dvije zemlje uspjela napraviti dobar i kvalitetan

iskorak u ovoj godini, prije svega zahvaljujući predsjedniku SNV-a **Miloradu Pupovcu** i ministru za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog Srbije **Tomislavu Žigmanovu**.

Ona je pozdravila potpisanu *Deklaraciju o saradnji Srba iz Hrvatske i Hrvata iz Srbije*, koju su predstavnici političkih partija manjina u dvije zemlje potpisali u siječnju.

»Nadam se da je otvorena nova dimenzija suradnje, koja će vrlo brzo dati konkretne rezultate, a možda su i moj današnji posjet i boravak u Zagrebu upravo konkretan rezultat ovoga«, rekla je Ana Brnabić.

Što se tiče srpske zajednice u Hrvatskoj, Vlada Srbije i predsjednik **Vučić**, kazala je Brnabić, duboko su posvećeni i stalo im je do toga da osjete da imaju svu pomoć i podršku u svakom trenutku.

Navela je da je od 2016. godine sve više financijski ulagano u projekte srpske zajednice u Hrvatskoj, navodeći da je do sada uloženo više od šest milijuna eura. Dodatno je, kaže, upućena pomoć Hrvatskoj u iznosu od 2,5 milijuna eura za saniranje posljedica zemljotresa, te je dodatno upućena pomoć SPC u Hrvatskoj. Premijerka je poručila da su vrata svih institucija u Srbiji, uključujući i predsjednika, otvorena za dijalog s predstavnicima Srba u Hrvatskoj, ali i Hrvata u Srbiji.

Žigmanov: Ohrabreni porukama sastanka

Predstavnici hrvatske nacionalne manjine u Srbiji ohrabreni su porukama sastanka premijera Hrvatske i Srbije

na kojem se »odgovorno pristupilo« otvorenim pitanjima, izjavio je predsjednik DSHV-a i ministar za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog Tomislav Žigmanov.

»Svijest o osjetljivosti i potreba da se ista na pozitivan način razriješi otvorila je, čini mi se, novu nadu kada je u pitanju perspektiva hrvatsko-srpskih odnosa«, rekao je Žigmanov.

Kroz institucionalnu komunikaciju rješavanje tih osjetljivih pitanja poput nestalih u Domovinskom ratu, na koncu će voditi pozitivnom ishodu, rekao je Žigmanov.

»Ohrabreni smo nedvosmislenom porukom da će Hrvatska podupirati europski put Srbije. Ovaj današnji susret zaključen je prihvaćanjem poziva premijera Hrvatske da posjeti hrvatsku zajednicu sada u Srbiji. To će biti u drugoj polovici lipnja gdje će, osim Hrvatskog nacionalnog vijeća kao krovne institucije u Srbiji, jedan od domaćina biti i predsjednica Vlade«, najavio je Žigmanov.

Uzlazni trend komunikacije i suradnje između dviju država imat će za posljedicu »pozitivno razrješavanje svih otvorenih pitanja, stvaranje stabilnih odnosa između dviju država, a onda i dvaju naroda«, smatra Žigmanov.

Pupovac: Partnerstvo s Hrvatima iz Srbije

Prisustvo premijera Srbije i Hrvatske, kako je ocijenio predsjednik SNV-a Milorad Pupovac, predstavlja veliko ohrabrenje za okupljene koji će važne poruke sa skupa prenijeti u svoje sredine.

»Hvala vam što ste došli da podržite i ohrabrite nas koji smo se ovdje okupili, posebno Brnabićeva i Plenković, jer je vaš dolazak ohrabrenje od izuzetne važnosti za one koji

su se ovdje okupili i koji će odavde prenijeti poruke u svoje sredine i podijeliti ih s ljudima s kojima žive«, rekao je predsjednik SNV-a, krovne organizacije srpske zajednice u Hrvatskoj.

Pupovac je naglasio da su Srbi europski narod i žive s europskim narodom.

»Mnogo smo učinili da zemlja Hrvatska postane punopravna članica EU, znamo da su odnosi između Srba i Hrvata, Srbije i Hrvatske, bili i treba ponovo da budu osovina Europe u ovom njenom dijelu. Zajedno s prijateljima i partnerima Hrvatima iz Srbije činimo sve i činit ćemo da se na tu osovину postave točkovi europskog partnerstva«, rekao je Pupovac.

Vojnić: Manjine dijele i dobro i loše

Velikoj skupštini SNV-a, među ostalim, nazočila je i predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća **Jasna Vojnić**, koja je u svojem govoru kazala kako dvije manjine, bez obzira na međusobne razlike, prednosti ili zakirutosti, »dijele i dobro i loše«.

»Mi smo kao spojene posude: ako se poveća dobro jednima, i drugi to osjete; ako se izlije žuč, također, a ako se bude prelijevalo samo dobro, naše zemlje bi mogle osjetiti kako su manjine zaista poseban začim. Za to nije puno potrebno: kontinuirani bilateralni susreti na vrhu, cjelovita politička participacija, konstruktivne politike priznanja, redovite vijesti na javnom servisu, borba protiv govora mržnje, nezapriječeno i kvalitetno obrazovanje te slobodno izjašnjavanje«, rekla je ona.

H. R.

Potvrđena nepovoljna demografska perspektiva etničkih grupa

Iako promjene u broju pripadnika određene etničke grupe prvenstveno predstavljaju rezultat prirodnog i mehaničkog kretanja stanovništva, oscilacije u brojnosti mogu nastati i zbog promjena u izjašnjavanju o nacionalnoj pripadnosti kao i izmjena u metodološkim pristupima i klasifikacijama kojih je u promatranom razdoblju od 1948. do 2022. bilo nekoliko

Multietničnost Srbije, posebno Vojvodine, često se isticala kao njeno društveno bogatstvo. Međutim, posljednji popisi, kao i demografska istraživanja trendova, pokazuju da ta raznolikost sve više nestaje. U intervjuu za *Hrvatsku riječ*, danom prije popisa 2. rujna 2022., prof. dr. sc. **Milica Solarević** je rekla kako, statistički gledano, projekcije pokazuju negativne trendove, osobito za etničke grupe koje su zastupljene malim udjelom u ukupnom stanovništvu.

»Na tok promjena etničke strukture i općih demografskih promjena utjecali su brojni faktori: seobe naroda, ratovi (prije svega dva svjetska rata), epidemije, promjene država i granica, ekonomske promjene, urbanizacija, industrijalizacija, kulturno naslijeđe i drugo. Neki od ovih faktora djelovali su stimulativno i pozitivno u pojedinim razdobljima, a neki pak negativno. Istovremeno, djelovali su i faktori koje ne možemo u potpunosti svrstati u društveno-geografske, kao što su promjene prilikom deklariranja o nacionalnoj pripadnosti, različite metodologije prilikom popisa, anacionalno izjašnjavanje, nacionalno mješoviti brakovi, asimilacijski i integracijski procesi, kao i neke izvanredne ili specifične društveno-političke okolnosti. Što se tiče posljedica, imajući u vidu proces demografskog starenja stanovništva, opadanje fertiliteta i usvajanje niskih reproduktivnih normi koje ne osiguravaju prosto obnavljanje stanovništva, ne mogu se očekivati populacijski održive promjene i povoljna demografska perspektiva etničkih grupa u Vojvodini. Prema projekcijama do 2050. godine, pojedine etničke grupe bit će na rubu opstanka, a procesi asimilacije vremenom će dovesti i do 'nestajanja' pojedinih etničkih grupa ili njihovog vrlo malog udjela u ukupnom stanovništvu«, rekla je u intervjuu za *Hrvatsku riječ*, prije posljednjeg popisa, prof. dr. sc. Milica Solarević.

»Podaci o nacionalnoj pripadnosti stanovništva relevantni su za sagledavanje brojnosti i teritorijalne distribucije etničkih zajednica, njihovih demografskih, obrazovnih, društveno-ekonomskih i drugih karakteristika, kao i za definiranje i realizaciju brojnih strategija i politika za unaprjeđenje položaja nacionalnih manjina. Iz tog ra-

zloga službena statistika je u svim popisima od 1948. do 2022. godine posebnu pažnju posvećivala prikupljanju podataka o etničkim odlikama stanovništva, čime je stvorena bogata statistička građa, prije svega o brojnosti i karakteristikama etničkih zajednica na prostoru Republike Srbije«, navodi se u izdanju Republičkog zavoda za statistiku u kojem su izneseni podaci o nacionalnoj pripadnosti po općinama i gradovima prema posljednjem popisu iz 2022.

Također se navodi kako, iako promjene u broju pripadnika određene etničke grupe prvenstveno predstavljaju rezultat prirodnog i mehaničkog kretanja stanovništva, oscilacije u brojnosti mogu nastati i zbog promjena u izjašnjavanju o nacionalnoj pripadnosti kao i izmjena u metodološkim pristupima i klasifikacijama kojih je u promatranom razdoblju od 1948. do 2022. bilo nekoliko.

Promjene u klasifikacijama

Najveće promjene su se od 1948. odnosile na Muslimane jugoslavenskog etničkog podrijetla, zatim za osobe koje su se izjasnile u smislu regionalne pripadnosti, onih koji su se izjasnili kao Bosanci, Jugoslaveni, neopredijeljeni. U Popisu 1948. godine modalitet u klasifikaciji bio je Neopredijeljeni-Muslimani. U Popisu 1953. modalitet je bio Jugoslaveni-neopredijeljeni i obuhvaćao je zbirno Muslimane i osobe koje su navele regionalnu pripadnost (npr. Šumadinac, Era, Bosanac itd.). U Popisu 1961. godine prvi put se pominje modalitet Muslimani u smislu etničke pripadnosti.

Posebne su promjene bile i u odnosu na modalitet Jugoslaveni. U Popisu 1961. godine modalitet Jugoslaveni obuhvaća građane Srbije koji se nisu bliže nacionalno opredijelili ili su se opredijelili u smislu regionalne pripadnosti, dok su u Popisu 1971. prvi put, kao posebna grupa, iskazani samo građani koji su se izjasnili kao Jugoslaveni, iako su smatrani osobama koje se nisu nacionalno izjasnile.

Posebnu odliku popisa 1971. i 1981. godine predstavljalo je grupisanje stanovnika u dvije osnovne zbirne

grupe: Nacionalno se izjasnili i Nisu se nacionalno izjasnili. Osobe koje se nisu nacionalno ili etnički izjasnile u Popisu 1971. razvrstane su u tri podgrupe: 1. Nisu se uopće izjasnili, 2. Izjasnili se kao Jugoslaveni i 3. Izjasnili se u smislu regionalne pripadnosti, a u Popisu 1981, u podgrupe: 1. Nisu se izjasnili ni opredijelili, 2. Izjasnili se kao Jugoslaveni i 3. Izjasnili se u smislu regionalne pripadnosti.

Nove kategorije

Također su promjene rezultat i uvođenja novih kategorija etničke pripadnosti. Do Popisa 1971. godine zbirno su iskazivani Rusini i Ukrajinci. U Popisu 1991. godine klasifikacija nacionalne, odnosno etničke pripadnosti proširena je modalitetima: Bunjevci, Egipćani i Šokci, a u Popisu 2002. godine još i modalitetima: Aškalije, Bošnjaci, Goranci i Cincari.

Popis 2011. i Popis 2022. godine specifični su po tome što su predviđene i šifre za odgovore koji sadrže dvojako/višeputno izjašnjavanje stanovništva o nacionalnoj pripadnosti (npr. Srbin-Crnogorac, Makedonac-Srbin i dr.).

Osim toga, postojala je i mogućnost da se tijekom obrade popisnog materijala uvedu nove šifre za one odgovore na pitanje o nacionalnoj pripadnosti za koje je uočeno da se više puta pojavljuju u materijalu, a u šifraniku nije postojala odgovarajuća šifra.

Broj osoba koje su se izjasnile prema svojoj regionalnoj – lokalnoj pripadnosti, odnosno kao Šumadinci, Vojvođani, Vranjanci, Užičani, Piroćanci i slično, prikazan je u koloni »Regionalna pripadnost«.

Za 1991. godinu iskazani su procijenjeni podaci za općine Bujanovac i Preševo, jer se zbog bojkota popisa od strane najvećeg dijela albanskog stanovništva ne raspolaze stvarnim podacima za ove općine, a u popisu 2011. zabilježen je smanjen obuhvat jedinica popisa uslijed bojkota.

Ostali, neizjašnjeni i nepoznati

U posljednjem popisu su u koloni »Ostali«, dani zbirni podaci za etničke grupe koje imaju manje od dvije tisuće pripadnika (Aškalije, Cincari, Česi, Talijani i dr.), kao i za osobe koje su se dvojako/višeputno izjasnile (Srbin-Makedonac, Crnogorac-Srbin i dr.). Za 1948. godinu Nepoznato je uključeno u Ostali.

Broj osoba koje su iskoristile svoje Ustavom zagarantirano pravo i mogućnost da se ne izjasne o svojoj naci-

onalnoj pripadnosti prikazan je u posljednjem popisu u koloni »Nisu se izjasnili«.

U koloni »Nepoznato« iskazan je ukupan broj osoba za koje nije prikupljen odgovor na pitanje o nacionalnoj pripadnosti ili je dobijen odgovor koji ne predstavlja izjašnjavanje o nacionalnoj pripadnosti (Vanzemaljac, Džedaj, Kozmopolit, Mohikanac, itd.), kao i broj osoba za koje su podaci preuzeti iz administrativnih izvora. Naime, u Popisu 2022. izvršena je dopuna podataka prikupljenih direktnim popisivanjem podacima preuzetim iz administrativnih izvora i za te osobe podatak o nacionalnoj pripadnosti nije poznat. Prema zakonu, administrativni izvori podataka jesu evidencije, registri, baze i drugi skupovi podataka o pravnim i fizičkim osobama koje uspostavljaju i održavaju pojedina državna tijela, organizacije i institucije. U popisu 2022. modalitet »Nepoznato« obuhvaća 322.013 osoba, odnosno 4,84%, i taj je broj konstantno rastao od popisa do popisa.

Jasminka Dulić

Tablica: Nacionalna struktura Srbije od 1948. do 2023. u brojkama i postotcima

	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2002.	2011.	2022.
Srbija	6.527.966	6.979.154	7.642.227	8.446.591	9.313.676	7822795	7.498.001	7.186.862	6.647.003
%	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Srbi	4.823.730	5.152.939	5.704.686	6.016.811	6.182.155	6.252.405	6.212.838	5.988.150	5.360.239
%	73,89	73,83	74,65	71,23	66,38	79,93	82,86	83,32	80,64
Albanci	532.011	565.513	699.772	984.761	130.3034	782.81	61.647	5.809	61.687
%	8,15	8,10	9,16	11,66	13,99	1,00	0,82	0,08	0,93
Bošnjaci							136.087	145.278	153.801
%							1,81	2,02	2,31
Bugari	59.472	60.146	58.494	53.800	33.455	26.698	20.497	18.543	12.918
%	0,91	0,86	0,77	0,64	0,36	0,34	0,27	0,26	0,19
Bunjevci						21.434	20.012	16.706	11.104
%						0,27	0,27	0,23	0,17
Vlasi	93.440	28.047	1.368	14.724	25.596	17.804	40.054	35.330	21.013
%	1,43	0,40	0,02	0,17	0,27	0,23	0,53	0,49	0,32
Goranci							4.581	7.767	7.700
%							0,06	0,11	0,12
Jugoslaveni			20.079	123.824	441.941	320.168	80.721	23.303	27.143
%			0,26	1,47	4,75	4,09	1,08	0,32	0,41
Mađari	433.701	441.907	449.587	430.314	390.468	343.800	293.299	253.899	184.442
%	6,64	6,33	5,88	5,09	4,19	4,39	3,91	3,53	2,77
Makedonci	17.917	27.277	36.288	42.675	48.986	45.068	25.847	22.755	14.767
%	0,27	0,39	0,47	0,51	0,53	0,58	0,34	0,32	0,22
Muslimani	17.315	81.081	93.467	154.330	215.166	180.222	19.503	22.301	13.011
%	0,27	1,16	1,22	1,83	2,31	2,30	0,26	0,31	0,20
Nijemci	41.460	46.228	14.533	9.086	5302	5.172	3.901	4.064	2.573
%	0,64	0,66	0,19	0,11	0,06	0,07	0,05	0,06	0,04
Romi	52.181	58.800	9.826	49.894	110.959	94.492	108.193	147.604	131.936
%	0,80	0,84	0,13	0,59	1,19	1,21	1,44	2,05	1,98
Rumunji	63.130	59.705	59.505	57.419	53.693	42.316	34.576	29.332	23.044
%	0,97	0,86	0,78	0,68	0,58	0,54	0,46	0,41	0,35
Rusi	13.329	7.829	6.984	4.746	2.761	2.473	2.588	3.247	10.486
%	0,20	0,11	0,09	0,06	0,03	0,03	0,03	0,05	0,16
Rusini	22.667	23.720	25.658	20.608	19.757	18.052	15.905	14.246	11.483
%	0,35	0,34	0,34	0,24	0,21	0,23	0,21	0,20	0,17
Slovaci	73.140	75.027	77.837	76.733	73.207	66.772	59.021	52.750	41.730
%	1,12	1,08	1,02	0,91	0,79	0,85	0,79	0,73	0,63
Slovenci	20.998	20.717	19.957	15.957	12.006	8.001	5.104	4.033	2.829
%	0,32	0,30	0,26	0,19	0,13	0,10	0,07	0,06	0,04
Ukrajinci				5.643	5.520	5.042	5.354	4.903	3.969
%				0,07	0,06	0,06	0,07	0,07	0,06
Hrvati	169.864	173.246	196.409	184.913	149.368	97.344	70.602	57.900	39.107
%	2,60	2,48	2,57	2,19	1,60	1,24	0,94	0,81	0,59
Crnogorci	74.860	86.061	104.753	125.260	147.466	118.934	69.049	38.527	20.238
%	1,15	1,23	1,37	1,48	1,58	1,52	0,92	0,54	0,30
Ostali	18.751	68.917	57.420	29.924	34.931	14.800	13.922	17.558	21.643
%	0,29	0,99	0,75	0,35	0,38	0,19	0,19	0,24	0,33
Regionalna pripadnost				104.09	6.848	4.841	11.485	30.771	11.929
%				0,12	0,07	0,06	0,15	0,43	0,18
Nisu se izjasnili				4.486	7.834	10.718	107.732	160.346	136.198
%				0,05	0,08	0,14	1,44	2,23	2,05
Nepoznato		1.994	5.604	30.274	43.223	47.958	75.483	81.740	322.013
%		0,03	0,07	0,36	0,46	0,61	1,01	1,14	4,84

Rezultati popisa s osvrtom na hrvatsku zajednicu

Premda očekivana i zasigurno nerealna, brojka od 39.107 Hrvata u Republici Srbiji odredila je statističku značajku hrvatske zajednice u Srbiji za sljedećih deset godina. U postotcima to znači da se broj Hrvata u Srbiji od prošlog popisa stanovništva 2011. godine, na kojemu je bilo 57.900 Hrvata, umanjio za 32,46%. Najveći pad broja Hrvata dogodio se u Gradu Beogradu (41,25%) i u Srijemu – Općina Inđija (38,11%), Grad Srijemska Mitrovica (36,51%) i Općina Ruma (34,09%), a najmanji pad bio je u Gradu Subotici (26,29%), Gradu Novom Sadu (27,33%) i Općini Bač (27,79%). Najveći broj Hrvata u apsolutnom broju i dalje je u Gradu Subotici (10.431), Gradu Somboru (5.029) i Gradu Beogradu (4.554), a u odnosu na ukupno stanovništvo najveći postotak Hrvata je i dalje u Općini Apatin (8,86%), zatim Gradu Subotici (8,42%), Općini Bač (7,64%) i Gradu Somboru (7,10%). Broj Hrvata u odnosu na broj Hrvatica je kao i na prošlom popisu stanovništva 40%:60% u korist ženskog dijela zajednice.

Ovakav pad u broju dogodio se i kod većeg dijela pripadnika nacionalnih manjina u Republici Srbiji. Nije za utjehu, no pad veći od 32% imaju Bunjevci, Makedonci,

Nijemci, Vlasi, Muslimani i Crnogorci (čak 47,47%). Do povećanja broja pripadnika zajednice došlo je samo kod Rusa, Jugoslavena (!) i Bošnjaka.

Zanimljiv je porast broja Jugoslavena, kao i porast broja »ostalih« i »nepoznatih« (gotovo četiri puta od prošlog popisa). Sveukupan broj onih koji se nisu izjasnili, ili su se izjasnili nepostojećim, subetničkim ili regionalnim imenima iznosi 518.926! Upravo to

govori u prilog tvrdnjama da je državna kampanja ovoga popisa stanovništva bila »Nije se obavezno izjasniti o nacionalnoj pripadnosti« ili pak »Izjasni se prihvatljivom nacionalnom pripadnošću«. Pritisak koji je rađen od strane pojedinih popisivača da se bolje izjasniti kao Bunjevac negoli Hrvat također je imala posljedicu po konačan broj Hrvata na ovom popisu.

Kako god bilo, sljedećih deset godina na pitanje o broju Hrvata govorit ćemo: rezultat dobiven oduzimanjem od konačnog broja, ali djelovanje Hrvatskog nacionalnog vijeća svakako će se usmjeriti na cijelu zajednicu i nastaviti ćemo činiti sve da još više nego ranije bude ponos i dobro biti Hrvat u Srbiji.

Jasna Vojnić, predsjednica HNV-a

DSHV o rezultatima popisa

Republički zavod za statistiku objavio je da, po rezultatima popisa iz listopada 2022. godine, u Srbiji živi 39.107 građanki i građana koji su se izjasnili kao Hrvatice i Hrvati.

Rezultat je to koji dolazi nakon 11 godina aktivnog političkog djelovanja DSHV-a, kao i institucija koje predstavljaju hrvatsku manjinu u Srbiji u ključnim područjima od interesa za hrvatski puk. Rezultat je to koji dolazi nakon 11 godina djelovanja u domeni civilnog društva koje njeguje duh i naslijeđe ovog naroda, čuva njegovu baštinu, vođeno smjernicama naše profesionalne ustanove kulture. Isto tako, 11 je godina u kojima se nastavljamo informirati na svojem jeziku, te sve više osjećamo skrb matične države.

No, ovo je i rezultat mnogo duljeg razdoblja punog izazova u društvu u Srbiji, koje se mijenja gotovo svakodnevno. Ni jednu od tih promjena nismo mogli izbjeći ni mi, Hrvati. Neke od njih, one koje neposredno utječu na identitet našeg naroda, bile su targetirane kampanjom »Znam tko sam«, provođenom u vremenu prije popisa.

Brojka koju je Zavod priopćio objektivna je datost i utjecat će na naš položaj u Srbiji, budući da su pojedina

zakonska rješenja iz područja zaštite manjinskih prava povezana s brojnošću pojedinih manjina. Vrlo je slična situacija i s ostalim manjinskim zajednicama, s tim da se najvjerojatnije ponovila situacija da se određeni broj građana neupitno hrvatskog podrijetla izjasnio drukčije, pa i anacionalno. To je samo jedna od nepovoljnih okolnosti

s kojima se moramo suočiti u sveobuhvatnoj analizi ovog rezultata, koja će uslijediti.

Na ovaj izazov naši će odgovori biti: jačanje DSHV-a radi nastavka aktivnog političkog djelovanja u ciju pravednog uključivanja u sva društvena područja u kojima želimo biti dionici procesa planiranja, odgovornosti i ostvarivanja rezultata; nastavak potpore predstavničkom tijelu Hrvata i napose potpora ambicijama HNV-a oličenim u programu liste koja je formirala tekući saziv Vijeća te strateška suradnja s tijelima matične države i njezino dalje diverzificiranje.

Ne prihvaćamo defetizam, svjesni da smo naraštaj mnogobrojnih prilika. U ambijentu koji za Hrvate u Srbiji biva sve povoljniji, želimo ih iskoristiti.

Složite
kockice
u odgoju
VAŠE
DJECE

ŠKOLSKA
2023./24.

IZBORNI
PREDMET
HRVATSKI JEZIK S
ELEMENTIMA NACIONALNE
KULTURE

svaka škola je u obvezi ponuditi
anketni list na kojem možete izabrati
Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture.
Ako se prijavi dovoljan brojučenika, škola će organizirati nastavu.

Škole koje su do sada iskoristile tu mogućnost:

OŠ „Ivan Goran
Kovačić“
SONTA

OŠ „Moša Pijade“
BEREG

OŠ „Aleksa Šantić“
VAJSKA

OŠ „Ivo Lola Ribar“
PLAVNA

OŠ „Bratstvo i
jedinstvo“
BEZDAN

OŠ „Srijemski Front“
SOT

OŠ „Boško
Pakovljević – Pinki“
**SRIJEMSKA
MITROVICA**

OŠ „Jovan Popović“
**SRIJEMSKA
MITROVICA**

OŠ „Jovan
Jovanović Zmaj“
**SRIJEMSKA
MITROVICA**

OŠ „Sveti Sava“
**SRIJEMSKA
MITROVICA**

OŠ „22. oktobar“
MONOŠTOR

Hrvatski dom
SOMBOR

OŠ „Pionir“
ŽEDNIK

Više informacija potražite na broj 0646590832.

Zahvalnica HNV-u Hrvatske zajednice županija

Predsjednica HNV-a **Jasna Vojnić** prisustvovala je 28. travnja u Opatiji proslavi 20. obljetnice Hrvatske zajednice županija (HZŽ). Tom prigodom HNV-u je dodijeljena zahvalnica za dosadašnju suradnju, a događaju je, među ostalima, prisustvovao i predsjednik DSHV-a **Tomislav Žigmanov**.

Premijer Hrvatske **Andrej Plenković** istaknuo je na proslavi da je Vlada partner i prijatelj s kojima županije ostvaruju sustavnu suradnju.

»Osim trideset godina lokalne i regionalne demokracije i dvadeset godina Hrvatske zajednice županija, ove godine obilježavamo i deset godina članstva Hrvatske u Europskoj uniji, a kada to povežemo uočavamo da je za velik dio ostvarenih rezultata zaslužna upravo suradnja svih razina vlasti«, kazao je Plenković.

H. R.

31 godina od početka progona

Trideset jedna godina je prošla od protjerivanja vojvođanskih Hrvata iz srijemskog mjesta Hrtkovci. Na mitingu koji je održan 6. svibnja 1992. godine, na kojem je, među ostalim, bio prisutan i lider Spske radikalne stranke **Vojislav Šešelj**, pročitana su imena mještana hrvatske nacionalnosti koji su označeni kao »nepodobni« i proglašeni za suradnike onih koji su bili »krivi za progon Srba iz Hrvatske«. Haški tribunal je kasnije na suđenju zaključio da je Šešelj govorom koji je održao u tom selu potaknuo progon, deportaciju i prisilno premještanje Hrvata iz Hrtkovaca. Taj događaj se uzima kao početak progona nersrpskog stanovništva iz Srijema. Iz Hrtkovaca, u kojem je živjelo nešto više od tri tisuće ljudi i u kojem su tada

većinu stanovništva činili Hrvati, iseljeno je njih više od 700. Brojna su svjedočanstva tragičnih sudbina mještana Hrtkovaca hrvatske nacionalnosti.

Hrvati iz Srbije u Klanjcu

Članovi HKPD-a **Jelačić** iz Petrovaradina, na čelu s predsjednikom **Mirkom Turšićem**, bili su sudionici VI. susreta građana u sklopu CERV (Građani, jednakost, prava i vrijednosti) programa Bratimljenja gradova Europske unije. Trodnevni skup okupio je partnerske organizacije iz 12 država.

Cilj projekta je potaknuti aktivno sudjelovanje građana u rješavanju aktualnih problema s kojima se trenutno suočavaju građani Europske unije, ali i o čijem rješenju ovisi budućnost EU. Tijekom susreta građani razmjenjuju svoja mišljenja, iskustva te sudjeluju u debatama, diskusijama, radionicama i drugim projektnim aktivnostima koje se tiču solidarnosti i nediskriminacije, mogućnosti građanskog aktivizma u ubrzanj provedbi Europskog zelenog plana i osobnog građanskog angažmana u smanjenju energetske ovisnosti EU, posljedicama postpandemijske i ratne gospodarske krize i politika EU-a za njihovo prevladavanje. Klanječki program posebno podržava suradnju s pripadnicima hrvatske nacionalne manjine u i izvan EU.

HKPD **Jelačić** suradnju s Klanjcem ostvaruje od 2017. godine. Po riječima Mirka Turšića, seminar je bio prilika i da se upoznaju s načinima djelovanja udruga građana u EU.

Predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća **Jasna Vojnić** bila je gošća završne svečanosti ovog EU programa, a ujedno i početka proslave Dana Grada Klanjca. Programu je, uz domaćina gradonačelnika Grada Klanjca **Zlatka Brleka** i župana Krapinsko-zagorske županije **Željka Kolara**, nazočio i zamjenik pokrajinske tajnice za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama **Goran Kaurić**.

H. R.

Bálint Juhász, upravitelj Zaklade *Prosperitati*

Za sedam godina 300 milijuna eura vojvođanskim Mađarima

Intervju vodila: Jasminka Dulić

» **Z**aklada *Prosperitati* je mađarska zaklada za regionalni razvoj i razvoj zajednice u Vojvodini, dobrovoljna, nevladina i neprofitna zaklada, koja je osnovana na neodređeno vrijeme za provođenje dobrotvornih ciljeva od opće dobrobiti. Jedan od glavnih ciljeva Zaklade *Prosperitati* je implementacija strategije ekonomskog i regionalnog razvoja mađarskih zajednica u Vojvodini, a koja se temelji na smjernicama srpskog, vojvođanskog i lokalnih planova teritorijalnog razvoja, uzimajući u obzir relevantne teritorijalne i sektorske strategije Europske unije, Karpatskog bazena i Jugoistočne Europe«, navodi se među ostalim na portalu ove Zaklade koja financijski pomaže mala, srednja i velika poduzeća mađarske zajednice u Vojvodini i Srbiji.

Zaklada ima devet regionalnih ureda – u Bačkoj Topoli, Bečeju, Kanjiži, Pančevu, Senti, Subotici, Somboru, Temerinu i Zrenjaninu.

S upraviteljem Zaklade *Prosperitati* **Bálintom Juhászom** smo razgovarali o njihovim dosadašnjim i budućim aktivnostima.

► **Pojavile su se određene informacije da Zaklada *Prosperitati* završava svoje projekte u Srbiji. Je li to točno?**

Ne, to nije točno. Fondacija *Prosteritati* postoji u Srbiji od 2016. i osjećamo i mi na svom radu i financiranju i posljedice i pandemije kovida i konflikta koji se odvija između Ukrajine i Rusije. Imali smo jedan veliki pothvat, raspisani natječaj 2020., gdje smo imali više od sto prijava i to su bili projekti srednje i velike vrijednosti u uslužnom i poljoprivredno-prerađivačkom sektoru. Odobrili smo uvjetno sto projekata i oko 80 milijuna eura sredstava koji su za bespovratno financiranje tražili naši potencijalni korisnici. To nismo uspjeli odjednom isfinancirati i sad se približavamo tome da taj ciklus završimo i onda ga na neki način zaokružimo. Ali, imamo naznake i najave da ako preživi cijeli svijet i Europa pa i Mađarska i Srbija ovo razdoblje, a hoće naravno, onda se nastavljaju programi i financiranje. Na koji način, to ćemo vidjeti. Ali mađarski

premijer, ministar, zamjenik ministra, svi koji su zaduženi za ovaj program su potvrdili namjeru da se nastavi s realizacijom ovog programa. Tako da o završetku ne možemo pričati nikako.

► **Sredstva koja se dodjeljuju ovim programom tretiraju se kao pomoć Mađarske mađarskoj zajednici u Srbiji, ili kao investicije ili nekako drugačije?**

Jest, apsolutno to je pomoć Mađarske svojoj manjini. Naime, 2010. godine imamo veliki preokret u odnosu same matice Mađarske sa svim pripadnicima etničke grupe Mađara koji žive van granice Mađarske. To je počelo s dvojnim državljanstvom, odnosno dodjeljivanjem državljanstva svim Mađarima koji žive van granica Mađarske. To je primjer i praksa koji je i Hrvatska provodila već ranije sa svojim sunarodnjacima. Konkretno je počelo 2011. godine kada smo mogli podnijeti zahtjeve za državljanstvo, a pomoć se ogleda i u financiranju aktivnosti Mađara koji žive van granica svoje matične zemlje. Bilo je toga i ranije, ali apsolutno je drugačiji pristup i način od 2010. godine i u svijetu kulture i u svijetu vjere i obrazovanja, a koji su jako bitni elementi održavanja zajednice na teritoriju gdje žive – da se mogu educirati na materinjem jeziku, da imaju svoja sredstva informiranja na materinjem jeziku da mogu njegovati i čuvati svoju kulturu. Na inicijativu Saveza vojvođanskih Mađara oko 60 stručnjaka su tada izradili program ekonomskog razvoja mađarskih zajednica u Vojvodini i taj program je prihvaćen i dodijeljena su sredstva za financiranje od strane Vlade Mađarske krajem 2015. godine, konkretno 18. studenoga. Mi smo dobili zadatak da to provodimo u djelo i do kraja siječnja 2016. da napravimo institucionalni okvir i tada je osnovana Zaklada *Prosperitati* u Srbiji i pokrenuti su prvi natječaj i javni pozivi.

► **Koliko ste do sada isfinancirali projekata i koliko je financijske pomoći odobreno?**

Kroz sedam godina smo do sada financirali više od 14.000 projekata i ukupna investicijska vrijednost je iznosila 300 milijuna eura. Od toga je velika većina pomoć

← VIP GOLD
← VIP SILVER 1

Cilj ovoga programa je osnažiti zajednicu da ljudi nastave živjeti u mjestima gdje su rođeni, jer bez ekonomske dimenzije afirmacija obitelji i pojedinaca je jako teška. Program je prvenstveno usmjeren prema mađarskoj zajednici kroz firme koje zapošljavaju Mađare, ali kroz dobavljače za koje apsolutno nije bitno iz kojeg dijela zemlje su već samo da posluju ovdje u Srbiji, kroz plaćanje PDV-a, kroz stvaranje dodane vrijednosti mi smo u taj vrijednosni lanac uključili mnogo veći broj firmi i rekao bih cijelu privredu i Vojvodine, čak i Srbije

mikro i malim poduzećima, obiteljskim poduzećima i malim obiteljskim gospodarstvima.

► **Što je cilj ovoga programa?**

Cilj ovoga programa je osnažiti zajednicu da ljudi nastave živjeti u mjestima gdje su rođeni, jer bez ekonomske dimenzije afirmacija obitelji i pojedinaca je jako teška. Program je prvenstveno usmjeren prema mađarskoj zajednici kroz firme koje zapošljavaju Mađare, ali kroz dobavljače za koje apsolutno nije bitno iz kojeg dijela zemlje su već samo da posluju ovdje u Srbiji, kroz plaćanje PDV-a, kroz stvaranje dodane vrijednosti mi smo u taj vrijednosni lanac uključili mnogo veći broj firmi i rekao bih cijelu privredu i Vojvodine, čak i Srbije.

► **Kako je osnovana Zaklada Prosperitati i jeste li prisutni i u drugim državama svojim aktivnostima?**

Zaklada je osnovana u Srbiji, a suosnivač je organizacija određena od strane Mađarske. Ali registrirana je

u Srbiji i poslujemo prema zakonima Srbije. Kao Zaklada Prosperitati nismo prisutni u drugim državama. Treba istaći da smo mi bili prvi u regiji i prvenstveno smo zaduženi za programe ovdje u Srbiji, odnosno Vojvodini. Mi smo bili pioniri u ovome poslu. Važan je pri tome odnos između Mađarske i Srbije, dvije države, a na poboljšanju tog odnosa aktivno su radili predstavnici Saveza vojvođanskih Mađara. Dobri odnosi dvije vlade su bili sigurno jedan od glavnih razloga da je prvi put u povijesti pokrenut takav program baš ovdje u Vojvodini, odnosno Srbiji, a nakon toga u Ukrajini i onda se širio i na Hrvatsku, Sloveniju, Slovačku i Rumunjsku.

► **Jesu li to sve zasebne zaklade?**

Da, to su zaklade koje su oni po lokalnim zakonodavstvima osmislili, formirali i po svojim uvjetima rade.

► **Tko osigurava sredstva za programe Zaklade Prosperitati? Isključivo država Mađarska?**

Da, Mađarska država daje sredstva.

► **Koliki je postotak malih, srednjih i velikih poduzeća koja dobijaju sredstva od zaklade? Naime, čuju se kritike kako velika poduzeća dobijaju najviše sredstava, a mali poduzetnici dobijaju mala sredstva.**

Projekti male vrijednosti su u iznosu od 1,5 do 2,5 milijuna dinara, a veliki projekti su ukupne investicijske vrijednosti od 500 tisuća eura do 9 milijuna eura pa ako tako gledamo naravno po aplikantu se u ovom drugom slučaju značajno više sredstava dobija. Ali oni imaju i više obaveza i s druge strane imaju i više odgovornosti. S druge strane ako pomnožimo deset, dvadeset tisuća eura s 14 tisuća ili nekoliko stotina tisuća eura s nekoliko stotina, to je razlika. Ogromna sredstva smo uložili za po-

tica je obiteljskim firmama i obiteljskim gospodarstvima. Po aplikantu je to manje sredstava, ali nema privrede bez većih aktera. Ti veći akteri zapošljavaju u našem sustavu dvanaest i pol tisuća radnika, a novootvorena radna mjesta su blizu četiri tisuće. U vrijednosni lanac, što se tiče integracijskog sustava u poljoprivredi, financirali smo i mala obiteljska gospodarstva da se bave primarnom poljoprivrednom proizvodnjom i moderniziraju je, kao i u prerađivačke kapacitete za preradu primarne poljoprivredne proizvode i plasman proizvoda kako na tržišta u Srbiji tako i, većinom, na inotrižišta. I jedni i drugi su dobili poticaje, a veći akteri su u vrijednosni lanac, odnosno integrirani sustav, integrirali male aktere, otkupili njihove proizvode, davali im savjete u radu u bavljenju poljoprivrednom aktivnošću, tako da kritika sigurno postoji, ali ne pije vodu. Dakle, više od četrnaest tisuća pozitivno ocijenjenih i realiziranih projekata je ogroman broj.

Strategija razvoja

»Kako bi vojvođanski Mađari ostali u svojoj domovini, potrebno je povećati konkurentna poduzeća koja otvaraju nova radna mjesta, stoga je strategija teritorijalnog i gospodarskog razvoja zajednica vojvođanskih Mađara usmjerena na razvoj i poticanje rasta gospodarstva vojvođanskih Mađara. Strategija prvenstveno poziva na stvaranje malih i srednjih poduzeća, kao i razvoj postojećih u smjeru koji im omogućuje internacionalizaciju, nastup i etabliranje na stranim tržištima. U kontekstu razvoja infrastrukture prednost će imati promet i logistika, aktualne poslovne informacije u regiji i razvoj usluga za izgradnju odnosa, a u slučaju pograničnih naselja izgradnja infrastrukture za iskorjenjivanje periferne situacije«, navodi se među ostalim u Strategiji regionalnog i ekonomskog razvoja mađarskih zajednica u Vojvodini.

► Kakve su obveze onih koji dobijaju sredstva?

Imaju obveze na različita razdoblja, jer imamo i više programa. Javni pozivi su namijenjeni recimo za kupovinu matičnog stada, odvodnjavanja, navodnjavanja, protugradne mreže itd. i sad različite su obveze, ali različita su i davanja. Za male projekte mi osiguravamo 75% bespovratnih sredstava, a samo 25% su oni morali osigurati kao vlastito učešće. I trebali su od tri do pet godina održati aktivnosti i upotrebljavati strojeve ili opremu koju su kupili i o tome nas i danas godišnje izvještavaju. Kod većih aktera u gospodarstvu smo zahtijevali, ovisno od natječaja, da zadrže broj radnih mjesta, ponekad da povećavaju broj radnih mjesta, da povećavaju plaće, u određenom razdoblju da održe aktivnosti i djelatnost

uspješnom. Najveći dio njih su uzeli komercijalne kredite sa ili bez subvencioniranih kamata s naše strane da servisiraju obveze na osnovu kredita itd. Različite su obveze i odgovornosti, a postotak bespovratnih sredstava kod srednjih i većih projekata smo osigurali najviše od 40 do 45 posto sredstava.

► Kakvi su rezultati dosadašnjih ulaganja? Kako procjenjujete doprinos ovih dosadašnjih natječaja i dodijeljenih sredstava ekonomiji?

Mislim da smo apsolutno zadovoljni, ali krenimo od problematičnih slučajeva. Kod velikih projekata imamo dva ugovora od ukupno 300 gdje smo inicirali raskid ugovora, a kod manjih mislim da smo ispod jedan posto gdje smo krenuli u jednostrani raskid ugovora. Mi smo sredstvima podržali otprilike 9.000 projekata malih obiteljskih gospodarstava, oko 2.500 projekata malih obiteljskih firmi i pomogli smo pokretanje više od 700 novih biznisa. Pomogli smo kupiti seoske kuće za 1.100 mladih bračnih parova, samohranih roditelja itd. i subvencionirali smo kupovinu zemljišta oko 4.500 hektara, sa ili bez korištenja komercijalnih kredita uz određenu stopu bespovratnih sredstava.

► A kakvi su efekti na primarni cilj ovog programa da se pomogne mađarskoj zajednici da ostanu u Srbiji i tu rade?

Ako sve saberemo, onda smo sigurno utjecali na život više od 50 tisuća vojvođanskih Mađara. Kod naših korisnika smo imali anketu na kraju prvog ciklusa i 98 posto njih su kao korisnici naših sredstava izjavili da svoju budućnost vide u Vojvodini, u krugu porodice je taj postotak 95%, a preko 90% je i u krugu njihovih radnika. Znači, imamo djelovanje koje smo namjeravali. Naravno, kao jedna mala fondacija u odnosu na svjetske tokove nismo namjeravali i ne možemo namjeravati da promijenimo velike svjetske trendove. Ne možemo utjecati na velike svjetske ekonomije koje imaju svoj utjecaj i na privredu Srbije i regije, ali svakako smo namjeravali pružiti jedan argument za svaku obitelj koja razmišlja da li da nastavi živjeti ovdje ili da nastavi svoj život u inozemstvu. Sigurno smo jedan argument bili mi i naša podrška u donošenju odluke. I ne znam po kojoj metodi bismo mogli utvrditi koji je taj postotak, ali svakako smo bili argument i mnogi od naših sugrađana su taj argument i uvažili i donijeli odluku da ostanu. Siguran sam da bi, što se tiče demografske slike Vojvodine iz aspekta mađarske zajednice, ona bila mnogo gora da nismo ovaj program pokrenuli i realizirali.

► Koji su najuspješniji projekti koje ste podržali?

Imamo puno uspješnih projekata. Na našim zidovima u uredu u Subotici su naši veliki projekti, ali na mom facebook profilu i profilu fondacije vidimo mnogo životnih priča, prosječnih vojvođanskih obitelji koje su ostvarile svoje snove ovdje u Vojvodini. Recimo, najnovija je priča o mladoj ženi koja je ostvarila svoj san – otvorila je firmu i radi tetovažu u Čantaviru i time osigurava sredstva za život i budućnost sebi u Vojvodini. Ili imamo priču sada već manje mladog čovjeka koji živi u Općini Ada, koji je bio na rubu života s dvoje maloljetne djece. Izgubio je svoju firmu i stan i živio u zakupu gdje je svoj mali biznis održavao. Prvo je aplicirao u Zakladi za kupovinu seoske kuće

koja mu je omogućila i obavljanje privredne djelatnosti. Proizvodi papuče i razvio je svoj biznis. Zatim je aplicirao za dodatna sredstva. Tako da nisu završili na ulici, imaju svoj stan i svoj biznis. Takvih priča ima puno.

► **Može li se samo jednom aplicirati za sredstva li više puta?**

Svi koji su svoje obveze ispunili mogli su i više puta aplicirati. Posljednji put kada sam analizirao i podvlačio natječaje, tu negdje oko 60 posto naših korisnika su jednom aplicirali, 20 posto dva puta i tako dalje. Svega nekolicinu smo imali koji su baš iskoristili svaku priliku pa su pet-šest puta aplicirali. Ali od 14.000 projekata to je svega nekih pet-šest slučajeva. Nismo koncentrirali tu pomoć već smo je aplicirali po cijeloj Vojvodini i puno pojedinačnih aplikacija je uspješno apliciralo na naša sredstva. Svugdje gdje žive Mađari imamo uspješno realizirane projekte, ne samo u potiskoj regiji i sjevernoj Bačkoj već i u Srijemu, južnom Banatu, recimo mjestu Skorenovac, koje je najjužnije naselje gdje žive Mađari u svijetu, tako to barem mi doživljavamo. Tako da u odnosu na postotak mađarskog življa u određenoj sredini imamo svugdje uspješno realiziranih projekata.

► **Što je budućnost zaklade Prosperitati?**

Planiramo nastaviti rad, svakako želimo održati naše uspješne projekte i svakako želimo pružiti našu podršku onima koji prvi puta žele pokrenuti svoj biznis. Također želimo pružiti podršku i onima koji žele kupiti obiteljsku seosku kuću i žele ostati u ruralnom okruženju i da se

bave ili poljoprivrednom ili privrednom djelatnošću. Nastojimo vidjeti na koji način je najefikasnije nastaviti financiranje poljoprivrednih gospodarstava, mikro i malih poduzeća i osmisliti način za financiranje i srednjih i većih projekata na svim dosadašnjim iskustvima. Mislim da smo na dobrom putu, ali u svakome ciklusu treba rezimirati svaku dobru stranu i ispraviti sve što eventualno nije valjalo u prethodnom. Drugim riječima, potrebno je planiranje za budućnost. Mi smo sada u toj fazi da zatvaramo ovaj krug natječaja iz 2020. godine i pripremamo se za budućnost.

► **Kada će biti novi ciklus natječaja?**

Naznaka je da prije 2024. godine nećemo imati nove natječe, ali sve to ovisi i od makroekonomske situacije.

► **A o kakvim je ulaganjima Mađarske riječ u Republici Srpskoj, naime tamo nema Mađara? Imate li vi kao Zaklada neke veze s tim ulaganjima i programima?**

To je program Vlade Mađarske koji ona realizira u okviru susjednog programa s Bosnom i Hercegovinom. To nema veze s našim programom ili programima koji se realiziraju u regijama gdje žive Mađari u Karpatskom bazenu. To je druga vrsta programa koje Mađarska ima po cijelom svijetu. Mi imamo iskustva s realizacijom sličnih programa i rado to podijelimo sa svima, ali ne provodimo aktivnosti za provođenje tog programa. Za te aktivnosti su zadužene druge vladine agencije. Mi smo tu da pomažemo jezično, stručno i našim iskustvima.

Više drveća za veće poljoprivredne prinose

»Šume su ekosustav koji značajno ublažava klimatske promjene i ekstreme. Ako ne budemo imali dovoljno šuma, nećemo moći humano živjeti ovdje«, upozorava dipl. ing. šumarstva dr. Saša Orlović. »Da čelni ljudi iz Grada hoće, za tri godine bi formirali vjetrozaštitne pojaseve na svim lokalnim i regionalnim putevima«, kaže predsjednik UG Zelena oaza iz Subotice

Vojvodini za optimalnu šumovitost fali još toliko šume koliko sada ima, tj. da sa 6,5% dođe do 14,2%. Osim niske šumovitosti, problem predstavlja neravnomjerno raspoređeni šumski fond – više od 90% koncentrirano je na uskim lokalitetima duž riječnih tokova, Fruškoj gori, Vršačkom bregu i prostoru Deliblatske i Subotičke pješčare. Šume i šumsko zemljište zauzimaju procentualno najveće površine u Srijemu (33,81%), Banatu (33,37%) i Bačkoj (32,81%). Ako se analizira raspored šuma po općinama, dolazi se do zaključka da od postojećih 45 općina 13 ima šumovitost ispod 1%, a više od 15% (koliko je potrebno za optimalnu šumovitost) samo pet općina.

Klimatske promjene i ekstremi

Dipl. ing. šumarstva dr. **Saša Orlović** iz Instituta za nizinsko šumarstvo i okoliš ističe da Vojvodina nije područje šuma, već močvara koje su isušene kanalima kako bi se zemljište moglo obrađivati. Ipak, upozorava da mora biti minimum površine i pod drvećem kako bi poljoprivreda bila i dalje održiva, kako bi se popravila mikroklima i izbjegli temperaturni ekstremi i na koncu kako bi ljudi lakše živjeli.

»Šume su ekosustav koji značajno ublažava klimatske promjene i ekstreme. Ako ne budemo imali dovoljno šuma (ili je bolje reći površina pod drvećem, jer u Vojvodini nema dovoljno šumskih zemljišta da bi se sadile šume; negdje će biti vjetrozaštitni pojasevi, negdje grupe

drveća, negdje drveće na pašnjaku), nećemo moći humano živjeti ovdje. Ako se ne poboljša mikroklima, neće više ni sve poljoprivredne vrste moći rasti, jer će klima biti sve ekstremnija«, upozorava dr. Orlović.

Glede povećanja šumovitosti Vojvodine dr. Orlović je umjereni optimist, jer kaže da postoje planovi za to.

»Zakonom o šumama iz 2010. formirana su dva proračunska fonda za šume, a jedan od njih je pokrajinski i sredstva se koriste na teritoriju Vojvodine. Zahvaljujući tom fondu, ako neka fizička osoba hoće si napraviti šumu, dobije sadnice i sredstva za pet godina održavanja koje je jako bitno. Nažalost, kod nas je praksa da mi šumu zasadimo, ali je slabo održavamo«, kaže dr. Orlović.

Limitirano zemljište

Kao glavni problem niske šumovitosti on ističe nedostatak slobodnog zemljišta za podizanje šuma zbog poljoprivrede, što je paradoks ako se uzme u obzir činjenica da je, kako Orlović naglašava, povećanje šumovitosti primarno u funkciji poljoprivrede.

»Gotovo sve općine ili gradske zajednice u Vojvodini imaju određene projekte vjetrozaštitnih pojaseva, čak i pošumljavanja. Također, Pokrajina financira izradu projekata pošumljavanja. Povećava se to postupno, ali ne mnogo. Osnovni razlog za limit je nedostatak zemljišta. Vojvodina je dominantno područje poljoprivredne proizvodnje i imamo konkurenciju između drveća, odnosno šuma i poljoprivredne proizvodnje«, kaže dr. Orlović i

Karta šuma i šumskog zemljišta
(u ha) i šumovitosti (u %)
po općinama Vojvodine

Izvor: Regionalni prostorni plan
Autonomne Pokrajine Vojvodine

oluja koja je uvjetovala lančani sudar na državnoj cesti. Kako bi se spriječio upravo ovakav scenarij, prošle godine je na istome mjestu dionice ceste koja povezuje Suboticu i Bačku Topolu Udruženje građana *Zelena oaza* iz Subotice sadilo mlade sadnice drveća u cilju formiranja vjetrozaštitnog pojasa.

Predsjednik Udruženja **Mihajlo Ždrnja** objašnjava nam kako je to cestovni pravac s veoma malo vjetrozaštitnih pojasa, naročito bliže Subotici gdje ih uopće nema i da

odaje kako će ta ista poljoprivreda biti u problemu bez šuma.

»Ako ne povećamo površine pod šumama ili makar vjetrozaštitnim pojasevima, bez obzira na to što oni po definiciji nisu šuma, štetimo poljoprivrednom zemljištu od jake erozije i imat ćemo velike štete. Kako bismo povećali prinose u poljoprivredi, moramo saditi drveće«, upozorava dr. Orlović.

Prema njegovim riječima, ne treba od poljoprivrednika očekivati da ustupe svoja zemljišta šumskom fondu, već od države – da ona bude na primjer ostalima.

»Trebalo bi komasacijom državna zemljišta pretvarati u šume, ili barem u vjetrozaštitne pojaseve – to je neki minimum. Najbolje bi bilo kad bi svaka lokalna samouprava jedan dio zemljišta prenamijenila za šume. Zamislite samo da svaka lokalna samouprava u Vojvodini to uradi sa 100 ha. Imamo 45 općine, koliko bi to bilo hektara novih šuma...«, kaže dr. Orlović.

Kao primjer dobre prakse navodi Vrbas i Kikindu, gdje se uz finansijsku pomoć Pokrajine pošumljava zemljište koje je god bilo moguće te Vrbas, koji je komasacijom poljoprivrednog zemljišta odredio zemljište za vjetrozaštitne pojaseve.

Obistinilo se – pješčana oluja

Ono na što stručnjaci godinama upozoravaju, kao i ovom prilikom dr. Orlović, da će doći do velikih problema u Vojvodini ako se ne poveća njezina šumovitost, obistinilo se prije mjesec dana u Subotici. Uslijed eolske erozije nastale zbog niske šumovitosti, formirala se pješčana

je to uzrok nastanka ove vremenske nepogode.

»U tom dijelu dionice nema nikakvog drveća kilometrima oko. Uvijek ondje pušu jaki vjetrovi, a sada se poklopilo i da je sjetvena struktura bila nepovoljna, zemlja je bila suha i obistinilo se ono što smo mi htjeli preduhitriti«, kaže Ždrnja.

Udruženje je osnovano 2020., a od 2021., kako ističe predsjednik, posadili su između 15 i 20 km vjetrozaštitnih pojaseva na teritoriju Grada Subotice. Kao razlog osnivanja ističu upravo problem slabe pošumljenosti Grada i želju da to promijene.

»Ne vidim da postoji na lokalnu sustavno rješenje problema niske pošumljenosti i nedostatka vjetrozaštitnih pojaseva niti volja, i zato smo osnovali *Zelenu oazu*. Želimo pomoći u rješavanju ekoloških pitanja koliko je u našim mogućnostima. Da čelni ljudi iz Grada hoće, za tri godine bi formirali vjetrozaštitne pojaseve na svim lokalnim i regionalnim cestama. Mi nemamo takvu moć i kapacitete pa moramo ići polako, jer nam nije samo cilj saditi već i održavati te mlade sadnice barem 3-4 godine«, kaže Ždrnja i dodaje kako se umjesto vlasti okrenuo društveno odgovornim kompanijama koje su počele preko *Zelene oaze* sudjelovati u ozelenjavanju grada.

Ističe da su uspostavljene lijepe suradnje s puno kompanija koje pomažu na različite načine, što u vidu davanja sadnica, njihove sadnje, održavanja...

»Ljudi žele nešto dobro učiniti, žele živjeti u boljim uvjetima ali im samo treba dati malo elana i energije. Mi želimo biti ti posrednici, karika koja će ih spajati i pomoći u realizaciji istoga«, poručuju iz *Zelene oaze*.

J. D. B.

U radu je spas

Priče, legende, mitovi, sage su u suštini sastavni dio čovjeka, zapravo sviju nas, i oni tvore nematerijalni dio živih ljudi, tzv. čovjekovu dušu, koja je po nekima besmrtna ili vječna. Naravno, drugi dio svih nas je materijalni dio: mišići, kosti, krv itd., koji se poslije smrti sahranjuju u grob ili se uništavaju, najčešće spaljivanjem, zatim ostatke pepela sprema u specijalnu posudu nazvanu urna i to se sahranjuje ili naprosto pepeo se posipa u vodu neke rijeke ili mora. Jedan od najpoznatijih mitova je nazvan »stvaralački mit«, tj. podrijetlo nas ljudi. Najrasprostraniji mitovi raznih kultura govore o tome da je čovjeka stvorio vrhovni Bog, npr. Marduk u međuriječnoj mezopotamskoj kulturi ili jedini Bog u kršćanskoj kulturi koji je naš svijet stvarao šest dana. Šestoga dana je stvorio čovjeka (muškarca Adama), a sedmi dan se odmarao od takvog teškog rada. Po klasičnim materijalističkim teorijama rad je stvorio čovjeka. Evolucionistička teorija, kao što je darvinizam, smatra da je rad stvorio čovjeka koji je nastao od jedne vrste životinja »čovjekolikih majmuna«, prije svega svjesno upotrebljavanjem oruđa (sredstva za rad). Ovaj trenutak početka upotrebe oruđa, u ovom slučaju jedna butna kost, sjajno je prikazao redatelj **Stanley Kubrick** u znanstvenofantastičnom filmu *Odišeja u svemiru* 2001., kada je na sugestivnu muziku **Richarda Strausa** (iz simfonijske poeme *Tako je govorio Zaratustra*) majmun-pračovjek shvatio da tom košću može razbiti druge kosti, kasnije i svoje protivnike. Istina, do te spoznaje nije došao samostalno nego dodirivanjem jedne ploče koja je iz svemira aterirala pored njega i ostalih članova čopora. Ovo se uklapa u teoriju da je čovjeka, čovječanstvo i današnju civilizaciju stvorila jedna razvijena izvanzemaljska civilizacija (zapravo oni su »bogovi-stvoritelji«).

Ključni trenutak čovjekolikog majmuna

šef gradilišta vršio nadzor nad radnicima koji su trebali betonirati jedan važan dio stambene zgrade koju smo gradili na gradilištu Prozivka. Betonirci, najmanje kvalificirani radnici, među njima je bilo tada (sedamdesetih godina prošlog vijeka) i nepismenih, čekali su da spravljeni beton stigne iz naše tvornice betona. To sam radio i ja, kada mi je jedan radnik oslonjen na lopatu ironično dobacio: »Lako je šefovima, oni ne rade ništa«. Ja sam mu prišao i rekao: »Daj mi tu lopatu«. Iznenađen, pružio mi je lopatu, a ja sam se poput njega naslonio na nju i kazao: »Sada idi u ured i telefoniraj u *Betonjerku* da požurkuješ beton, usput pozovi armirački pogon kada će poslati armaturu...«. On me je zbunjeno prekinuo: »Šefe, pa ja to ne umijem«. Odgovorio sam: »Vidiš, u tome je razlika. Ja umijem upotrijebiti lopatu, a ti ne možeš vršiti moje poslove«. Kasnije, kao direktor moler-sko-farbarske firme susreo sam se

sa sličnim razmišljanjem. Često sam prijateljima govorio da kod mene rade 25 molera i »pedeset pametnjakovića« koji svi znaju kako treba upravljati i voditi jednu firmu. Kada sam im predložio da privatiziramo firmu, nisu prihvatili jer nisu htjeli imati nikakve odgovornosti. Željeli su sa što manje rada što veće plaće.

Budućnost rada

Evidentno je i statistički dokazano da danas »klasični radnici« (poljoprivreda i tvornice) čine manji dio zaposlenih. Većina ljudi radi u tercijalnim (usluge, upravljanje) i kvartijalnim (znanost, istraživanje) sektorima. Automatizacija ili robotiziranje zauzima sve veći segment proizvodnje. Postoje već npr. tvornice automobila u kojima se raznim robotima proizvode automobili, a cijeli proces proizvodnje nazire nekoliko stručnih ljudi. Govorni automati su sve više rasprostranjeni. Primjerice, ako želim uplatiti unaprijed (»pripejd«) određeni iznos za upotrebu mobitela, javit će mi se govorni automat koji će izvršiti sve poslove. Ako pozovem općinu radi dobijanja određene informacije, opet mi se javlja govorni automat itd. Vlasnik »Ružičaste TV« najavljuje skorupotrebu robota humanoidnog izgleda koji će zamijeniti klasične voditeljice živih programa. Pitam se koja je budućnost fizičkog rada? Postat će samo potrebna rekreacija? Želim svima koji rade (i »rade«) ugodan i lak posao (lako je nama umirovljenicima).

Praznik rada

U doba socrealizma 1. svibanj se slavio kao Praznik rada, tj. radnih ljudi. U radne ljude ubrajani su poljodjelci (seljaci) i radnici u tvornicama, specijalizirani radnici (zanatlije) su prešutno pripadali ovom sloju radnika, čak se spominjala i »poštena inteligencija« koji su vršili za potrebe zajednice »nefizičke radnje« kao što su bili učitelji, inženjeri, službenici raznih upravnih institucija, ali njihov nefizički rad se smatrao manje vrijednim. Ispričat ću vam jednu dogodovštinu iz moje prakse, kada sam kao

Rad kad mu vrijeme nije

Tema rada i njegove suprotnosti često su, napose u bivšim socijalističkim državama, bile izvor s kog su svoju inspiraciju napajali brojni umjetnici. U njegovu slavu (*Da nam živi, živi rad*) pjevali su već i pionirski zborovi dok je u pozadini iza njih bio crtež znojnog, mišićavog, ali zato nasmiješena radnika, naravno sa svojom drugaricom istog emotivnog stanja, a neupitni heroj rada, udarnik **Alija Sirotanović** s braonske je *hiljadarke* svojedobno sve podsjećao kako se do nje(ga) dolazi mukotrpnom radom. Kasnije, kada su ideološki okovi malo

olabavili, u Mađarskoj su se pojavili *Gusztáv* sa svojim mračnim i strašnim direktorom *Impexa*, koji ga je u nastupu bijesa verbalno pretvarao u magarca, konja, vola i slična umiljata stvorenja, dok je rock grupa *Beatrice* koncertom šezdesetih skladala *Nyolc óra munka, nyolc óra pihenés, nyolc óra szórakozás* (*Osam sati rada, osam sati odmora, osam sati zabave*) koji je odmah postala »birtijska himna« i koji se slušao i u slastičarnama. Kod nas je, nakon festivala *Omladina*, početkom osamdesetih preko noći hit postao *1. maj (aprilske teze udruženog rada)* Čakovčanina **Miljenka Šercera**, a nešto kasnije i *Idoli* su na sličan način skladali *Majčike*, koje su plamene zore budile iz sna. Svima njima zajednička je bila sprdnja na temu kulta rada, i to kroz prizmu položaja radnika.

San o kapitalizmu, i brže no što su sanjali, obistinilo se i u Mađarskoj i kod nas, i u ostalim državama bivšeg »Istočnog lagersa«, a buđenje je, u što se do danas mnogi mogu uvjeriti, bilo i više nego bolno: kult rada zamijenjen je ideologijom »Tri M«: menadžmenta, marketinga i mobinga, a novi gazde ne samo da ne ostavljaju prostora za slikanje i pjesmu nego se iste ideje o uvjetima rada u tvornici čuvaju kao najstroža vojna tajna. Posljedice kršenja pravila o čuvanju »tvorničke tajne« znaju svi koji potpišu ugovor o radu, ali to još i nije najgore. Tu su, kao što znamo, brojna kršenja istih pravila od strane poslodavaca kroz neisplatu, kašnjenje ili mizernu isplatu plaća,

uvjeti i sigurnost na radu, ukidanje ili značajno skraćivanje godišnjih odmora, neplanirani »rad kad mu vrijeme nije« i... nastavite sami.

Jedan od oblika ponižavanja »radničke klase« svakako je i rad nedjeljom ili na državni praznik. Ne tako davno na tu temu vrijedila je posprdna izreka da nedjeljom rade samo prijateljice noći, novinari i policija, a »dolaskom kapitalizma« ovoj grupi djelatnika pridružili su se i zaposleni u trgovinama. U Hrvatskoj se na ovu temu već dvadesetak godina bave sami zaposleni, sindikati, poslodavci i sve garniture vlade, tražeći solomonsko rješenje u kom trgovci neće morati raditi, a kupci će u isto vrijeme moći kupovati. Za sada u tome ne uspijevaju, čak niti u kompromisnim prijedlozima budućeg zakona, jer se jedna strana uvijek osjeća oštećena.

Kod nas, fala Bogu, takvih problema nema: sindikatima ova tema, na radost poslodavaca, ne pada ni na pamet, a zaposleni u trgovinama – svjesni da im je u ovom lancu uloga svedena na lako zamjenjivu kariku – poslušno hrle na svoja radna mjesta kako bi uz smjeshak Prvoga maja u dva poslijepodne upitali nekog zalutalog kupca na kasi »nemate sitno«? Pojedini lokalni mediji – kao da iza blagdana ili praznika slijedi sam Potop – uz navođenje dežurstava u ljekarnama ili pak voznom redu gradskog prometa uredno navode i radno vrijeme trgovačkih lanaca, uključujući i one koji su se smilovali na svoje podređene, dopustivši im da se za Praznik rada (može i za nedjelju ili bilo koji drugi blagdan ili praznik) – odmore. O malim trgovinama, onim prigradskim, najbolje će svjedočiti kvartovna klijentela koja u njih svraća.

Stane li se malo u ovoj masovnoj žurbi i razmisli o sveopćoj dehumanizaciji ljudskog roda samo od sebe će iskrsnuti pitanje koliko fanatični vjernik kapitala moraš biti da kao poslodavac tjeraš svoje zaposlene na rad dok sâm od njihovog posla uživaš u nekom hotelu na iste te blagdane i praznike? Ili: koliki je stupanj licemjerstva potreban da se kao vođa sindikata ne boriš za prava onih od čije članarine u isto vrijeme lješkaris uz roštilj i pivo? Pa onda: kako sam obavljao posao ministra rada i zapošljavanje ako u tom sektoru vlada džungla koju ti na pamet ne pada raskrčiti ju, jer ćeš time na vidjelo iznijeti svu Sodomu i Gomoru u svijetu kapitala kom i sam ugađaš i služiš mu?

Pitanja za zaposlene u trgovačkim lancima nema(m). Njima je dovoljan strah da će, ne budu li bili dobri, već u nedjelju umjesto njih za kasu doći programirani *bubuš* u vidu robota iz najnovije serije umjetne inteligencije. Naravno, »Made in«: PRC.

Z. R.

Život u naseljima gdje žive Hrvati (XII.)

Zaboravljeni Gornji Tavankut

»Mi i dalje nemamo vodovod i kanalizaciju. Ulice nam nisu asfaltirane, a i one koje jesu su u lošem stanju. Nemamo ni pješačke staze. Dom kulture ne možemo koristiti koliko je propao«, kaže Marica Križanović i dodaje da je kada je ona bila mlada barem Dom kulture bio funkcionalan

Na granici s Mađarskom, zapadno od Subotice, udaljeno 18 km od centra grada nalazi se naselje Gornji Tavankut. Ono se u gospodarskom, obrazovnom, kulturnom i svakom drugom smislu naslanja na susjedni veći, Donji Tavankut od kojega je udaljen 2 km. S Donjim Tavankutom nalazi se i u istoj mjesnoj zajednici – MZ Tavankut. Prema Popisu iz 2022. Gornji Tavankut ima 880 stanovnika, među kojima su najbrojniji Hrvati i Bunjevci.

Odlučujuća izgradnja crkve

Premda je prema podacima s posljednjeg Popisa spao na brojku ispod tisuću, bivši tavankutski župnik **Franjo Ivanković** objašnjava nam kako je Gornji Tavankut jedno od najstarijih naselja u okolini Subotice i da je nekada bio veći i značajniji od Donjeg Tavankuta.

»Kao urbano naselje nastajao je uz rijeku Krivaju, to je današnji Vermešov kraj. To je put koji ide prema granici s Mađarskom, gdje se nalaze i oba groblja u Gornjem Tavankutu i kapelica sv. Ane, stara 99 godina. U tom kraju, s druge strane Krivaje, nalaze se ostaci prve crkve u Gornjem Tavankutu, temelji su joj zakopani u pijesku, a na tom mjestu podignut je križ. Smatra se da je kraj Krivaje u 15. i 16. stoljeću bilo nekoliko crkvi. Dvije su pronađene i na Kapunji, blizu Gornjeg Tavankuta«, kaže vlč. Ivanković i ističe da je u novijoj povijesti prijelomni događaj za razvoj Gornjeg Tavankuta bila odluka gradske vlasti da se crkva gradi na teritoriju Donjeg Tavankuta.

»U prvoj polovici 20. stoljeća godinama je trajalo dopisivanje i natezanje gdje će biti crkva, da li u Mirgešu ili u

Gornjem Tavankutu. Zbog toga je gradska vlast odlučila da bude na pola puta i tako nastaje naselje Donji Tavankut«, pojašnjava dugogodišnji tavankutski župnik.

Stanovništvo Gornjeg Tavankuta bilo je grupirano u nekoliko krajeva: Madaroš, Bisni kraj, Budanov kraj, Vuković kraj, Crnković kraj i Skenderov kraj. Zbog pijeska na kojemu leži naselje ljudi su odvajkada živjeli od vinogradarstva i voćarstva, što su i danas najzastupljenije grane gospodarstva. U centru naselja zastupljen je neplodan, živi pijesak poznat pod nazivom *fičkeš*. Samo na rubovima, uz obalu Krivaje, nešto je plodnija kombinacija crnice i pijeska.

Gornji Tavankut pripada župi Presvetog srca Isusova iz Donjeg Tavankuta, a na svojem teritoriju ima malu kapelicu posvećenu sv. Ani. Župnik **Marijan Vukov** kaže kako će iduće godine biti proslava 100 godina od njezine izgradnje te je tom prigodom nedavno počela rekonstrukcija. Prošle godine je broj krštene djece bio osam, što je iznadprosječno ako se uzmu podaci za posljednjih deset godina.

Neasfaltirane ulice

Marica Križanović cijeli život živi u Gornjem Tavankutu. Kaže da su sada uvjeti za život isti, ili čak i lošiji nego prije 50-ak godina.

»Mi i dalje nemamo vodovod i kanalizaciju. Ulice nam nisu asfaltirane, a i one koje jesu su u jako lošem stanju. Nemamo ni pješačke staze. Dom kulture ne možemo koristiti koliko je propao«, kaže Križanović i dodaje da je kada je ona bila mlada barem Dom kulture bio funkcionalan.

»Prije 15-ak godina je Dom kulture, koji je već tada bio u lošem stanju, počela koristiti Zemljoradnička zadruga *Tavankutski povrtar* za otkup i kalibraciju krastavaca. Kratko je to trajalo i od tada je Dom kulture prazan. Koriste ga samo lovci za neka svoja okupljanja, i to podrum, jer je ostali dio jako propao«, konstatira Marica.

Kao veliki problem Križanović navodi i nedostatak vodovoda. Vodu za piće moraju kupovati, a bunari iz kojih izvlače vodu za ostale potrebe u kućanstvu i za navodnjavanje povrtlarskih kultura od kojih žive u posljednje vrijeme često presušuju.

Problem neasfaltiranih ulica veliki je u cijelom Tavankutu, i Donjem, a naročito u Gornjem. Pedesetogodišnja Križanović, koja od rođenja živi u Gornjem Tavankutu, kaže da se ne sjeća kada je u selu posljednji put neka ulica asfaltirana.

»Ulica u kojoj živim nema asfalt, a one koje ga imaju su u tako lošem stanju da bi sve trebalo ponovno presvlačiti. Ne mogu se sjetiti kada je neka ulica renovirana, jedno deset godina sigurno nije«, kaže Marica.

Pločnika za pješake u selu ima svega nekoliko metara i to oko škole, a biciklističkih staza nema, čak niti na veoma frekventnoj dionici koja povezuje Gornji i Donji Tavankut.

Škola do 4. razreda

Obrazovanje u Gornjem Tavankutu ima dugu povijest – na ovom području nalazile su se najstarije škole u Sušotici i okolici. Najstarija među njima bila je škola svete Ane, dok je *Zlatna škola* bila najveća po broju djece. Čak 300 djece pohađalo je *Zlatnu školu* koja je zbog toga radila u tri smjene. Na teritoriju Gornjeg Tavankuta

postojale su i *Vuković škola*, *Budanova škola* i *Skenderova škola*.

Od nekadašnjih pet škola sada djeluje istureni odjel Osnovne škole *Matija Gubec* iz Donjeg Tavankuta. U školi u Gornjem nastava se odvija od prvog do četvrtog razreda, nakon čega učenici putuju u matičnu školu u Donji Tavankut. Unutar škole djeluje i poludnevni vrtić Predškolske ustanove *Naša radost* za djecu od četiri godine do predškolske dobi.

Djece školskog uzrasta ima 40-ak, dok je vrtićke 20-ak. Među njima su i djeca **Anđele Mujanović**, koja je također rođena u Gornjem Tavankutu i pohađala ovu školu. Kaže ona kako im ne predstavlja problem što u mjestu nema osnovnoškolsko obrazovanje do osmog razreda već samo do četvrtog, jer djeca imaju dobru autobusnu liniju do škole u Donjem Tavankutu. Ono što bi Anđela voljela da se promijeni je uvođenje u školu produženog boravka.

»Procedura je pokrenuta, navodno sad imamo dovoljan broj djece u školi da bismo imali pravo na produženi boravak, ali izgleda da neće biti ništa od toga niti ove školske godine, jer je već peti mjesec«, navodi ona ističući da je za zaposlene mame problem i što vrtić radi samo četiri sata na dan.

U sklopu škole ne postoji sportska dvorana, tako da učenici tjelesni odgoj uvijek moraju imati na dvorištu. Ono je veliko, lijepo uređeno i s igralištem za djecu, no kako kaže Mujanović, sve je to zahvaljujući roditeljima koji su se prije nekoliko godina organizirali da obnove staro i dotrajalo igralište te su tom prigodom i dodali nekoliko novih sprava.

U Gornjem Tavankutu nema kulturno-umjetničkog društva niti nekog drugog udruženja građana. Ipak, Anđela kaže da selu fali zatvoreni javni prostor i mjesto okupljanja mještana, naročito mladih. Pojašnjava da se selo u svemu, pa i u društvenom životu, oslanja na susjedni Donji Tavankut.

Mujanović također ističe problem neasfaltiranih i neodržavanih ulica. Kao primjer navodi činjenicu da do groblja vodi neasfaltirana ulica koja je izrazito problematična kada se dogodi da ima sprovoda tijekom kišnih dana. Kaže i kako na putu do škole, na najvećem križanju u selu, ima velika rupa i da ju nitko ne popravlja duže vrijeme, a da su u međuvremenu nekoliko puta krpljene rupe u Donjem Tavankutu.

»Nas doživljavaju kao da smo posljednja rupa na svirali. Kad se i pronađe neki novac za Tavankut, sve ide u Donji, a nama jako rijetko, često nikad, nešto (ne)dotekne.«

Smatra ona da je problem Gornjeg Tavankuta što nije posebna Mjesna zajednica. Gledajući primjer Mirgeša, koji se odvojio od MZ Tavankut, zaključuje da bi tada bar nešto novca stiglo i do Gornjeg Tavankuta.

»Svojevremeno su Gornji i Donji Tavankut i Mirgeš bili jedna mjesna zajednica. Otkako se Mirgeš odvojio vidim da napreduju, bar im je većina ulica asfaltirana, a ne kao nama. Svjesna sam da se za Tavankut iz gradskog proračuna malo novaca opredjeljuje, a i ono malo što se dobije ode u centar sela (Donjeg), a mi smo zaboravljeni«, navodi Mujanović.

J. D. B.

Moći blaženog Miroslava Belušića u Vajskoj

»Mržnja uzrokuje krvarenja, a ljubav zacjeljuje rane«

»Možemo se pitati kako je jedan sjemeništarc, a onda i bogoslov, s 27 godina postao mučenik i blaženik. On je nastojao svakom čovjeku, bez obzira na nacionalnost, biti prijatelj i brat. Nije gledao je li netko Hrvat ili Srbin već je želio da i jedan i drugi budu pravi kršćani i dobri ljudi«, kazao je prečasn Ilija Jakovljević

U crkvi sv. Jurja u Vajskoj 30. travnja donesene su moći blaženog **Miroslava Bulešića**, istarskog svećenika i mučenika. Svetu misu predvodio je vicepostulator za kauzu proglašenja svetim blaženika Miroslava Bulešića prečasn **Ilija Jakovljević** u koncelecijaciji s vlč. **Stipanom Bošnjakom** i župnikom u Vajskoj vlč. **Goranom Vilovim**.

Ovom svečanom misnom slavlju prethodila je trodnevna duhovna priprema. Kroz tri dana duhovne pripreme govorilo se općenito o mučenicima, o hrvatskim svecima i blaženicima.

Najmlađi hrvatski blaženik

Državno tajništvo Svete Stolice, dopisom od 12. veljače 2013. godine, priopćilo je da je Sveti otac **Benedikt XVI.** dopustio da se obred proglašenja blaženim Sluge Božjega Miroslava Bulešića obavi u Porečkoj i Pulskoj biskupiji u subotu, 28. rujna 2013. godine.

Miroslav Bulešić rođen je 13. svibnja 1920. u istarskom selu Čabrunići. Nakon položene mature u koparskom sjemeništu, a na preporuku svećenika **Ivana Pavića** (»Radi se o odličnom mladiću, intelektualnom, otvorenom, pobožnom i dobrom«) njegov ga porečki i pulski biskup upućuje na jesen 1939. na studij u Rim. Za svećenika je zaređen 11. travnja 1943. godine u župnoj crkvi u Svetvinčentu. Na jesen 1943. godine Bulešić je imenovan župnikom u Baderni. U toj se župi sljedeće dvije ratne godine zdušno trudio u pastoralnom djelovanju te se istodobno hrabrio i nesebično zauzimao za ljude, osobito za one koji su u ratnom vihoru bili najugroženiji. U jesen 1945. imenovan je župnikom u Kanfanaru. Školske godine 1946./47. postavljen je za podravnatelja i profesora u Biskupijskom sjemeništu u Pazinu. Krizma u Lanišću održana je u nedjelju, na blagdan sv. Bartola apostola, 24. kolovoza 1947. godine. Bulešić je ubijen tog dana ubodima noža u grlo, a njegova krv poprskala je zid pred sobla laniškoga župnog ureda. Prema riječima očevidaca, Bulešić je, osjetivši da umire, zazivao: »Isuse, primi dušu moju!«.

Tadašnje vlasti nisu dopustile da svećenik Bulešić bude pokopan u rodnoj župi u Svetvinčentu nego su odredili da bude pokopan u Lanišću. Tek je 1958. omogućeno da se njegovi tjelesni ostaci prenesu u rodnu župu, gdje su pokopani kraj glavnog ulaza u crkvu mučenika sv. Vincencija, na groblju. Odatle su 2003. godine preneseni u župnu crkvu, gdje se i danas štuje. U Porečkoj i Pulskoj biskupiji provedeno je (1998.-2004.) službeno istraživanje o životu i mučeničkoj žrtvi Miroslava Bulešića, koje je 2004. godine predano Kongregaciji u Rim.

Pastoralno djelovanje svećenika Bulešića bilo je usmjereno na naviještanje Božje riječi, da Boga što više

približi svakom ljudskom srcu. Propovijedao je i zalagao se za oprost, ljubav, zajednički obiteljski život i pomirbu.

»Vrijeme rata je, a on od ljudi traži da se ne osvećuju nego da praštaju, a neprijateljima poručuje: 'Moja osveta je oprost'. Krist na križu umire iz ljubavi prema nama, a on umire za Krista iz ljubavi prema njemu, prema Bogu. Sve one koji čitaju Bulešićev duhovni dnevnik, propovijedi i nagovore, zadivljuje s kolikim žarom živi svoje svećeništvo. Nastoji u svakom čovjeku, a to je vrijeme rata, ne gledati koju uniformu nosi, biti Samarijanac. Njemu je stalo do čovjeka, da se čovjek obrati, a iznad svih onaj koji se udaljio od Boga. Uvijek poziva na držanje i vršenje Božjih zapovijedi. Možemo se pitati kako je jedan sjemeništarac, a onda i bogoslov, s 27 godina postao mučenik

Tri hrvatska sveca

»**C**rkva u Hrvata ima trenutno tri sveca, a to su **Nikola Tavelić**, koji je ujedno i prvi hrvatski svetac, drugi je sv. **Leopold Mandić** i treći sv. **Marko Križevčanin**. Blaženika ima 17 među kojima je i bl. **Marija Petković** koja je jedno vrijeme živjela u Subotici, a njezine relikvije imamo i ovdje u ovoj crkvi u Vajskoj. Imamo i kandidata za proglašenje blaženicima i svecima, ali to je dugotrajan i složen proces. Jedan od kandidat je i sluga Božji o. **Gerard Tomo Stantić**. Kroz čitavu povijest gledano s ovih područja bilo je puno svetaca i blaženika. Mi smo kao kršćani pozvani upoznati njihove živote i prilike u kojima su živjeli i na koji su način svjedočili vjeru. Mi se često žalimo da živimo u teškim i nesigurnim vremenima, ponekada se osjećamo izgubljenima i bez nade u bolje sutra. Molimo naše i druge svece da nas zagovaraju pred Bogom za sve naše potrebe i molitve. Sveci su naša dobra veza s Bogom, što imamo više zagovornika pred Bogom veće su i milosti«, kazao je vlč. **Dragan Muharem**, koji je drugog dana trodnevnice predslavio misno slavlje.

i blaženik. On je nastojao svakom čovjeku, bez obzira na nacionalnost, biti prijatelj i brat. Nije gledao je li netko Hrvat ili Srbin već je želio da i jedan i drugi budu pravi kršćani i dobri ljudi«, kazao je prečasni Ilija Jakovljević.

Vidljiv znak Božje prisutnosti

Drugi svjetski rat ostavio je velike rane na ljudskim dušama, a poraće je mirisalo na mržnju i osvetu. Ipak, blaženi Miroslav često je ponavljao: »Mržnja uzrokuje krvarenja, a ljubav zacjeljuje rane«. »Izlažemo danas ove relikvije neka budu vidljivi znak Božje prisutnosti. Kad vas boli duša, kada se otvore rane u vašem srcu, kad je teško, kada se otvore rane u međuljudskim odnosima i među narodima, dođite kod ove relikvije i molite zagovor blaženoga Miroslava za oprost. Nema života bez ljubavi i poštovanja. Svima nam u tome može biti uzor bl. Miroslav. U župama u kojima je djelovao, nastojao je svima biti prijatelj«, kazao je propovjednik.

Blaženikove relikvije su svečano postavljene u prostor pokrajnjeg oltara Presvetog Srca Isusova, gdje im je narod iskazivao čašćenje.

Pjevanje je predvodio župni zbor, uz animatore i glazbenike Oratorija u Selenči, koji je uvježbala i vodila s. **Kristina Ralbovsky**. Organizacijski dio liturgijskog događaja vodio je član župne zajednice **Dario Bošnjak**, sakristanka **Amalija Šimunović**, a sve pod благословом župnika te u suradnji s ostalim članovima te mjesnim članovima Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini.

Misi su nazočili i predsjednica Izvršnog odbora Hrvatskog nacionalnog vijeća u Srbiji **Karolina Bašić**, dopredsjednik Vijeća **Mladen Šimić** te predsjednik Mladeži DSHV-a **Marin Piuković**.

A. Š.

Predstavljen prvio dio *Leksikona kulture Jevreja u Subotici* Dragana Rokvića

Biser sa sjajem budućnosti

» Veliki značaj ove knjige je što je autor, kao i sam njegov pripadnik, pokazao kako se većinski narod treba odnositi prema manjinskom. Većinski narod, naime, više treba paziti manjine nego što to one same mogu naprosto zato što brojniji narod treba voditi računa o svojim manjinama, jer time sebe legitimira kao razvijenu i samosvjesnu zajednicu koja zna svoju snagu i koja participira s manjinama i od njih nešto nauči kao i što manjine puno više prihvate nego li većinska zajednica«, istaknuo je profesor filozofije i bohemistike iz Osijeka dr. **Jaroslav Pecnik** na predstavljanju prvog dijela knjige **Dragana Rokvića** *Leksikon kulture Jevreja u Subotici*, koja je u dupke ispunjenoj maloj sinagogi subotičke Židovske općine održana prošlog utorka, 25. travnja.

S tim u vezi, on je rekao kako ova knjiga može služiti na ponos Subotici, Vojvodini i Srbiji, te da bi i u Hrvatskoj »bilo logično očekivati« da postoje leksikoni Židova u Zagrebu, Osijeku i drugim većim gradovima, ali ih ipak (za sada) nema. Pecnik je istaknuo kako je ovo tim više potrebno, jer su Židovi – iako u svjetskoj populaciji brojčano neznatna zajednica – nacija koja je dala brojne nobelovce, a na ovim prostorima bila sinonim za znanje i napredak u svim područjima života.

Mali vodič za nežidove

Ističući kako je oduševljen izgledom subotičke Sinagoge zastupnik Pokreta slobodnih građana u Skupštini Srbije **Natan Albahari** rekao je kako je veoma bitno postaviti podsjećati na ono što su Židovi kao narod prošli kroz povijest, te da je Rokvićeva knjiga značajan doprinos tome.

»Mi u našoj zajednici to razumijemo, ali izvan toga, u javnosti se susrećem s apsolutnim nerazumijevanjem. Dok nisam ušao u politiku, nisam osjetio antisemitizam, ali sam od tada, napose na društvenim mrežama, uočio koliko je antisemitizma oko nas. To nije slučaj samo u Srbiji nego u cijelom svijetu, negdje više negdje manje, ali kada ljudi nemaju argumenata, onda posežu za napadom na temelju rase, vjere, nacije ili već nečega na temelju čega ste drugačiji od većine. Stoga mislim da i kroz ovakve razgovore imamo svakodnevnu potrebu educirati i objasniti ljudima doprinos židovske zajednice kulturi, znanosti i ostalim poljima života u Subotici, Vojvodini i Srbiji«, rekao je Albahari.

Autor brojnih studija, istraživanja i knjiga, novosadski publicist **Josip Šosberger** podsjetio je na činjenicu da se prvi Židovi u Vojvodini bilježe posljednjih godina XVII.

Govornici na predstavljanju listom isticali kako je knjiga Dragana Rokvića na ponos Subotici, Vojvodini i Srbiji, jer osvjetljava prošlost naroda koji je dao značajan doprinos ovome gradu * Sam autor istaknuo kako je deportacijom Židova 1944. Subotica izgubila svoj identitet, vedrinu i toplinu, te najavio objavljivanje i drugog dijela Leksikona, ali i knjiga posvećenih Srbima i Nijemcima u gradu

stoljeća da bi već u prvoj polovici XVIII. uslijedila njihova značajnija migracija, među kojima i njegovi preci iz Moravske (današnja Češka). Podsjećajući na riječi svoga oca **Pavla** »živio je samo onaj koji se pamti« – koji se i sam bavio istraživanjem židovske zajednice u Novom Sadu i Vojvodini – Josip Šosberger je rekao kako je Rokvićeva knjiga »mali vodič za nežidove«, jer se u njoj mogu susresti s brojnim imenima, ali i pojmovima vezanim za Židove:

»S te strane ova knjiga je danas pravi biser čiji će se sjaj vidjeti tek u budućnosti, jer upravo na temelju nje će se jednog dana argumentirano moći govoriti o Židovima i njihovoj ulozi u društvenom životu Subotice. Daj Bože, da i nadalje bude ljudi poput Dragana, koji će sačuvati činjenice o ljudima koji su živjeli u ovoj regiji i koji su u njoj ili za nju dali svoje živote«.

Neznalice i ponavljači prošlosti

Subotički sociolog dr. **Boško Kovačević** rekao je kako je samo priređivanje ove knjige bila »opsežna, zahtjevna i izazovna stvaralačka avantura«, prije svega stoga što je riječ o narodu koji je ostavio dubokog traga u razvoju grada.

»Riječ je o smutnim i prevratničkim vremenima i posljedicama za koje mislim da ni danas ne razumijemo dobro. Ovo tim prije, jer su ličnosti, porodice, graditeljstvo, vjera, običaji i pojave u ljudskom trajanju sastavni dio i sadržaj ovoga narativa. Listajući stranice prošlosti, Dragan Rokvić se zaputio k nesagledivim labirintima ljudskog duha i imaginacije, pokušavajući prodrijeti, probirati, selektirati, izdvojiti i ukazati na ono što je vrijedno i što i danas ima svoje otkucae i damare i što ne treba zaboraviti. U pitanju su sekvence života, periodi i događaji ne samo Žido-

va već i grada koji su gradili i na koji smo ponosni«, rekao je Boško Kovačević, dodajući kako je *Leksikon* važan i stoga što na ovim prostorima posljednjih desetljeća nismo razumjeli povijest i što smo je zbog toga i ponavljali, potvrdivši se kao neznalice koje ne razumiju ni izazove vremena ni društveno-politička događanja.

Sam autor rekao je kako se istraživanjem Židova i židovske kulture u Subotici bavio desetak godina, te da je grada u prvom dijelu knjige datirana 1944., kao godinom pogroma Židova u Subotici:

»Od tog momenta naša Subotica nije više imala taj glamur i identitet; tu vedrinu i toplinu, jer su mnogi naši sugrađani nestali u strahotama logora i pogroma. Za mene je to bio značajan datum i značajan moment, jer se pomalo bavim poviješću grada. Drugi dio *Leksikona* bit će namijenjen sudbini Židovske općine do današnjih dana, odnosno svim tjeskobama i nevoljama s kojima se u novoj, tada socijalističkoj, stvarnosti susrela Židovska općina i što je židovskoj kulturi donijelo to ogromno i značajno iseljavanje u Izrael i druge zemlje. Svakako, u fokusu mog zanimanja je i Sinagoga, ali ne kao spomenik kulturne baštine ili kao samo i eksplicitno građevinski objekt nego Sinagoga sa svim duhovnim račvanjima, sa svojom poviješću, kulturom i tradicijom; s bogoslužjenjem, simbolima, faktima i artefaktima, s čitavom razigranom heraldikom koju danas nalazimo i sa svim elementima koji su izostali i izostaju, a koji su poput čilima iznad oltara još davnih dana prefarbani ili uništeni«.

Na koncu, Dragan Rokvić je za oko mjesec dana najavio i objavljivanje knjige koja će osvijetliti povijest i položaj Srba u Subotici, a, kako je naveo, u pripremi mu je i publikacija posvećena njemačkoj zajednici u gradu.

Z. R.

Početak je lak, umjetnost je nastaviti

»Uokvirena fotografija ne troši struju, ne zahtijeva ni bateriju, ni punjač i možete je uvijek pogledati. To je njena posebnost. Dolaskom računala, a posebno mobitela, štampanje fotografija se smanjilo, ali ja uvijek potičem klijente da odštampaju makar one najljepše fotografije«, kaže Marko Nagl

Mladi Rumljanin **Marko Nagl** vlasnik je specijalizirane online trgovine *Filmfoto.rs*, koja se bavi razvijanjem i skeniranjem filmova i prodajom fotografskog materijala. Počelo se sve iz hobija, a upravo i njegovi korisnici su fobisti i entuzijasti koji imaju uska i specifična interesiranja za fotografiju.

»*Filmfoto.rs* predstavlja samo jedan segment onoga čime se bavim u okviru svoje firme NAGEL ART NOIR, u okviru koje se prvenstveno bavim dizajnom web stranica i oglašavanjem na internetu. Kako već posjedujem svoju firmu, odlučio sam usluge razvijanja i skeniranja filmova ponuditi i drugim korisnicima. Moja osnovna ideja bila je povezivanje s ljudima sličnih interesiranja, jer se analognom fotografijom bavim već 31 godinu. Također, ideja mi je bila da zainteresiram mlađe za analognu fotografiju na jedan suvremeni način. Vjerojatno kada kažem film, pomislite na izradu fotografija. E, pa ja se time ne bavim. Ja razvijam crno-bijele, kolor i slajd filmove, a nakon toga ih posebnim skenerom digitaliziram. Fotografije ne izrađujem, već fajl dobijen digitalizacijom medija (filma) do-

stavljam korisniku, a on je slobodan da fotografiju izradi gdje i kako želi«, objašnjava Marko.

Marko trenutačno koristi suvremenu profesionalnu fotografsku opremu koja služi za digitaliziranje. Opseg posla ovisi od zadatka, tako se može dogoditi da jedan film može oduzeti cijeli radni dan, ali najčešće su to manje količine. Jedna od specifičnosti Markovog zanimanja je u tome što spaja stare fotografske tehnike i tehnologije, s jedne strane i suvremenu opremu za digitalizaciju s druge.

Marko nije samo čuvar jednog starog zanata već i netko tko spašavanjem zapisa s fotografija čuva događaje proteklih vremena. Marko se bavi očuvanjem arhivske građe – fotografije kao umjetnosti, fotografije kao povijesnog dokumenta, a ponajprije fotografije kao osobnih arhiva njegovih korisnika. »Teško je riječima opisati radost korisnika čije negative sam uspio digitalizirati poslije 50 godina, jer su mnoge od tih fotografija često izgubljene, a neke nikad nisu ni izrađene«, kaže mladi rumski poduzetnik.

Razvijanje i digitaliziranje filmova

Marko je svoju firmu registrirao 2019. godine i sve do danas uspješno vodi ovaj posao. Kroz svoj posao on budi interesiranje i ljubav prema fotografiji među mlađim i starijim generacijama. No, nijedan posao i trud ne prolazi bez izazova i poteškoća. Tako i Marko govori nešto više o problemima s kojima se susreće u svom poslu.

»Izazov su bile i ostale cijene filma i repromaterijala u vrijeme pandemije koronavirusa i sada za vrijeme rata u Ukrajini. Cijene su drastično porasle na svjetskom tržištu

i s tim se jedva borimo svi mi u ovom zanatu. Cijena kolor filma 2018./19. godine bila je oko 370 dinara, danas je taj film oko 1.200 dinara. Korisnicima je to veoma skupo. Ali nije cijena jedini problem, problem je i otežana nabava», priča Marko.

Dvije osnovne usluge *Filmfoto.rs* jesu razvijanje i digitaliziranje filmova. Osim toga, Marko se privatno bavi izradom fotografija za sebe i svoje prijatelje, ali to ne spada u dio komercijalne ponude njegove firme. Što se tiče prodaje samih fotografija, Marko ih najčešće poklanja jer, kako kaže, u suvremenom svijetu fotografije se sve rjeđe izrađuju, nerijetko ostavljajući dojam kao da više nemamo uspomene, te kroz poklonjenu fotografiju želi među ljudima probuditi novo interesiranje i ljubav za fotografiju.

jedne obitelji, uspomene s putovanja, iz lova, s tek otvorenog mosta preko Save s pogledom na tek izgrađeno beogradsko Sajmište, takvi negativni završili su na buvljaku u blatu. Tu ima snimaka koji nikad ranije nisu predstavljeni javnosti. Angažirao sam dosta ljudi različitih generacija da zajedno analiziramo snimke i dođemo do nekih zaključaka o vremenu kada su snimke nastale. A onda smo našli jednu fascinantnu snimku – dolazak nacista na beogradsku željezničku stanicu uz doček puhačkog orkestra. Snimka je napravljena tajno iz daljine i bilo je potrebno uvećavanje da bismo zaključili o čemu se radi», priča Marko i dodaje da je taj stari film s pančevačkog buvljaka potaknuo kampanju spašavanja starih negativa.

»Kao dio te kampanje besplatno skeniram filmove nepoznatih autora pronađenih u nekom 'budžaku'. Shvatio sam da ima takvih materijala i želim ih sačuvati od zaborava. Savjet koji bih dao svim mladim koji su zainteresirani za ovakav posao jest: ne ulažite mnogo novca u opremu nego mnogo vremena u fotografiju«, poručuje Marko.

Sara Žurovski

Marko je također imao priliku voditi edukativne sekcije fotografije u školama kao i u nevladinom sektoru. Pred kraj svake godine u Novom Sadu, zajedno s kolegom, održava tečaj »Mala škola fotografije« koji je namijenjen početnicima, a prvenstveno mladim ljudima.

Priče sa starih negativa

Najstariji negativ koji je Marko pronašao i skenirao datiraju iz perioda oko 1935.-1941. godine. Radi se o seriji fotografija koje je načinio jedan mladić iz imućne beogradske obitelji. Ovakve negativne i stare uspomene Marko često nalazi izgubljene na buvljacima, te da bi ih sačuvao od zaborava pokreće akciju spašavanja starih negativa i nudi besplatne usluge skeniranja starih filmova nepoznatih autora.

»Nažalost, vjerovali ili ne, ti filmovi su pronađeni na buvljaku u Pančevu i kupljeni su za neki sitan novac, čini mi se, za oko 100 dinara. Fotografije

Digitaliziran dio djela Lajče Budanovića

SUBOTICA – Djela subotičkog biskupa **Lajče Budanovića** (Bajmak, 1873. – Subotica, 1958.), čija se 150. obljetnica rođenja obilježava ove godine, digitalizirana su

i dostupna u PDF verziji na internetskom portalu Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata: www.zkvh.org.rs, u sekciji Digitalizirana baština.

U pitanju su sljedeći naslovi: *Velika slava Božja u molitvama i pismama : kršćansko-katolički molitvenik* (1908.), *Bog : čitaj pa se misli* (1927.), *Sv. Is-povijed i Pričest* (1927.), *Obred posvećenja biskupa*. Ovaj opis izdan je prilikom posvećenja presvjetloga g. biskupa Lajče Budanović u Subotici, 1. svibnja 1927. godine, *Budite svijesni katolici* (1928.), *Jubilar-*

no hodočašće u Rim : prigodom 50. godišnjice misništva sv. oca pape Pija XI. 1929., *Adventske i božićne pisme iz Velike slave Božije* (1935.), *Molitve i pisme korizmene, uskršnje i duhovske iz Velike slave Božije* (1936.), *Pisme o imenu i Srcu Isusovu u sakramentske iz Velike slave Božije* (1936.), *Mala slava Božja za učenike* (1936., 1938.), *Mala slava Božja*. Za učenike i za ostalu omladinu (1942., 4. izd. 1943.) te *Mala Slava Božja : Napivi za pisme* (Izdao Lajčo Budanović kapelan u Novom Sadu (Ujvidék), rukopis, note).

Projekt digitalizacije kojega provodi ZKVH odvija uz potporu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Hrvatice iz Mostara u Subotici i Tavankutu

SUBOTICA – Članice udruge *Hrvatska žena* iz Mostara boravile su u Srbiji, gdje su, među ostalim, posjetile Suboticu i Tavankut. U Subotici su se susrele s predstavnicima HKC-a *Bunjevačko kolo* koji su ih upoznali s etno postavom *Bunjevačka soba* kao i s radom Centra. U Tavankutu, gošćama iz BiH domaćin je bio HKPD *Matija Gubec*.

Spomenuta udruga iz Mostara nastavlja tradiciju Društva *Hrvatska žena* utemeljenog još davne 1921. godine, a obnovljena je 2000. godine. Cilj udruge je poticati i ra-

zvijati među hrvatskim ženama spoznaju o važnosti održanja obitelji i obiteljskih vrijednosti.

Č'a Grgina huncutarija u Kolu

SUBOTICA – Nakon skoro godinu dana Dramski odjel HKC-a *Bunjevačko kolo* iz Subotice ponovno će izvesti predstavu *Č'a Grgina huncutarija* u nedjelju, 7. svibnja, u HKC-u *Bunjevačko kolo*, s početkom u 19.30 sati. U pitanju je komedija rađena po motivima teksta **Đure Frančiškovića**, a scenarij i režiju potpisuje **Marjan Kiš**. Cijena ulaznice je 300 dinara, a rezervacija ulaznica moguća je na tel.: 064/659-0635.

Izložba slika s kolonije Stipan Šabić

SUBOTICA – Izložba slika nastalih na prošlogodišnjem, X. sazivu Međunarodne umjetničke kolonije *Stipan Šabić* bit će otvorena u ponedjeljak, 8. svibnja, u Galeriji Otvorenog sveučilišta u Subotici, s početkom u 18 sati. Na koloniji je sudjelovalo 12 umjetnika iz Srbije, Hrvatske, Rumunjske i BiH. Izložbu će otvoriti povjesničar umjetnosti **Branimir Kopilović**. U programu otvorenja sudjeluje *Latino band*.

Izbor najljepše Hrvatice u nošnji

TOMISLAVGRAD – Otvorene su prijave za 10. Reviju tradicijske odjeće i izbor najljepše Hrvatice u narodnoj nošnji izvan Hrvatske koja će biti održana od 10. do 15. srpnja u Tomislavgradu (BiH). Sve informacije glede programa i prijave možete dobiti na e-mail: anita.bracic@matis.hr. Organizator je Udruga *Stećak* u suradnji s Hrvatskom maticom iseljenika.

U pitanju je natjecanje na kojem su proteklih godina s uspjehom sudjelovale i Hrvatice iz Srbije.

Kako je nastalo ime Šokac, skupština Seljačke sloge u Baču

6. svibnja 1922. – Neven reagira na članak inž. **Svetozara Matića** (nekadašnjeg suradnika Nevena), koji je objavljen u beogradskom *Balkanu*. Matić piše da Bunjevci nemaju nikakvih zasluga u borbi južnoslavenskih naroda za nacionalno oslobođenje (»nacionalno održanje Vojvodine«) i da ih samo »iz kavaljerstva« priznaje kao konstitutivni narod i da za to priznanje traži kompenzaciju od Hrvata. »Ovo se mora smatrati kao jedan ustupak, za koji se mora dobiti od Hrvata kompenzacija«. Neven mu odgovara »da nije Bunjevaca bilo u Subotici u jednoj masi od 90 hiljada, i da 70 odlični Bunjevaca nije otišlo u Novi Sad 25-og novembra 1918 godine gde se Vojvodina odcijepila od Austro-ugarske, napokon, da nije g. **Blaško Rajić** u ime 90 hiljada subotičkih Bunjevaca otišao u Pariz – da bi granice Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca danas sasma drugčije izgledale«.

7. svibnja 1927. – Kolo mladeži (dodatak *Hrvatskih novina*) piše kako je nastalo ime Šokac: »Oni Jugoslaveni, koji su ispred Turaka pobjegli u gore, zvali su se Uskoci i otud je ostalo ime Šokci«.

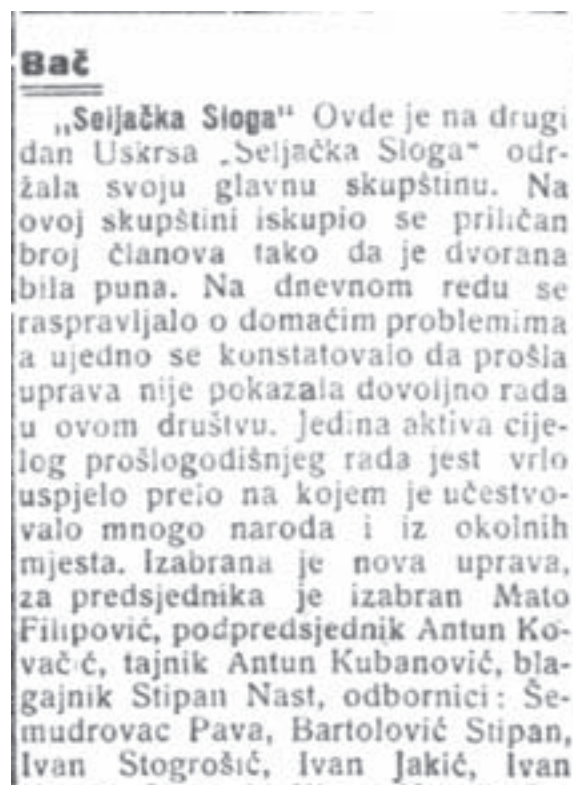
8. svibnja 1926. – *Hrvatske novine* povodom odlaska **Antuna Bešlića** iz Subotice, bivšeg ravnatelja subotičke podružnice Prve hrvatske štedionice, pišu da je upravo njegovim nastojanjem dotična »banka ovdje uhvatila dubok i jak koren«.

9. svibnja 1914. – Neven donosi u prijevodu ministarsku naredbu o jeziku vjeronauka u pučkim školama (1797/1914). Ministar prosvjete **Béla Jankovich** smatra »da se u državnim, općinskim, privatnim i društvenim školama pučkoga značaja, kao u 6 razreda osnovnih škola, u višjim pučkim i građanskim školama, i u preparandijama učitelja i zabavilja, može dopustiti da se vironauka učenicima pridaje na njevom materinskom jeziku...« s obzirom »na tisnu vezu izmedju virskoga života i vironauke«.

10. svibnja 1936. – Neven piše o koncertu HPD-a Neven (Subotica) od 25. travnja 1936. Nastupio je Nevenov mješoviti zbor (sastavljen od osamdeset pjevača) u narodnim nošnjama. »Usklađena zvučna cjelina, dobivena uravnoteženim odnosom pjevačkih grupa, daje skladan zvuk, a da se ipak ne gubi karakteristika pojedinih grupa«, zapaža kritičar. Dirigirao je **Mihovil Katanec** »sa puno temperamenta, autoriteta i poznavanja folklorističkih osobina hrvatske narodne pjesme«.

11. svibnja 1919. – Neven piše da će se 1. lipnja u prostorijama Gradske kuće (Subotica) otvoriti Prva hrvatska knjižara i papirnica. Vlasnik knjižare je **Josip Kratina** iz Zagreba.

12. svibnja 1939. – *Subotičke novine* pišu da je u Baču na drugi dan Uskrsa *Seljačka sloga* održala glavnu skupštinu. Raspravljani su domaći problemi. Izabrana je nova uprava: **Mato Filipović** (predsjednik), **Antun Kovačić** (dopredsjednik), **Antun Kubanović** (tajnik), **Stipan Nast** (blagajnik), odbornici: **Pava Šemudvarac**, **Stipan Bartolović**, **Ivan Stogrošić**, **Ivan Jakić**, **Ivan Vargić**, **Vinca Latovski**, **Stipan Miholić**; nadzorni odbor: **Andrija Azaševac**, **Joza Azaševac**, **Pavica Šemudvarac** i **Stipan Topalić**.

Uskrsni koncert HKPD-a Jelačić iz Petrovaradina

»Gospodin slavno uskrsnu«

Tradicionalni uskrsni koncert HKPD-a Jelačić iz Petrovaradina održan je 26. travnja u crkvi svetog Jurja. *Pjevaj hvale Magdaleno, Naš je usto spasitelj iz groba, Nek mine majko s lica tvog, Ave Maria, Gospodin slavno uskrsnu*, samo su neke od pjesama kojima se mješoviti zbor Društva predstavio te večeri. Najstariji član Društva, vokalni solist **Miroslav Klašnja** je i ovog puta briljirao otpjevavši čuvenu kompoziciju *Panis Angelicus*.

Predsjednik HKPD-a Jelačić **Mirko Turšić** istaknuo je kako spomenuti uskrsni koncert predstavlja neizostavni dio tradicije te kako se svake godine održava na isti datum. Dodao je i kako ovim programom pridonose njegovanju vjerskoga identiteta mjesnih Hrvata.

Mješoviti pjevački zbor udruge nastupao je diljem Srbije i Hrvatske. Na održanom uskrsnom koncertu svoje umijeće pokazalo je dvadesetak članova zbora. Dirigenta zbora je **Vesna Kesić Krsmanović**.

»Uskrsni koncert sa sobom nosi i uskrsni repertoar, a trudimo se svake godine ubaciti i nešto novo«, kaže Kesić Krsmanović.

Klavirska pratnja bio je **Lazar Rakić**. Koncertu su, među ostalima, nazočili i savjetnik u Veleposlanstvu Hrvatske u Beogradu **Nikola Bajić** i zamjenik pokrajinske tajnice za kulturu i javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama **Goran Kaurić**.

K. I. I.

Uskrsni koncert

Kraljice neba, raduj se

07.05.2023. u 20h

Župna crkva Imena Marijina (katedrala) Novi Sad

Sudjeluju:

Milica Majstorac - sopran
Détári Apollónia - orgulje
Ilija Bogdanović - violina
Mješoviti župni zbor „Laudanti“

Na programu su djela:
Bruckner, Lengsteimer, Leščan,
Prepek, Cossetto, Händel,
Young, Leht, Bach i Stajić

Dirigent: David Bertran

Ulaz slobodan.

Izložba *Otisci bjeline* Ružice Miković Žigmanov u Osijeku

Igra bijelih tragova

U sklopu programa *Burza kreativnosti* na 9. *Kreativnoj riznici*, u *Auli glagoljice* Ekonomskog fakulteta u Osijeku prošloga tjedna otvorena je izložba likovnih radova *Otisci bjeline* **Ružice Miković Žigmanov** iz Subotice. Postav čini 35 slika dimenzija 15x15 centimetara, realiziranih minimalistički sa samo dvije boje (bijelom i crnom) u tehnici akrila.

Namjernost nasuprot slučajnosti

Radovi su nastavak autoričina ranijeg ciklusa *Tragovi slučajnosti* koji je izlagala 2021. u Novom Sadu. No, u ovom ciklusu, nasuprot slučajnosti izabrana je namjernost – slike se komponiraju s pozadinom koja je uvijek crna, pri čemu su izabrani motivi bijeli tragovi zanimljivih tekstura. Kako se u najavi izložbe navodi, djela su odraz autoričina unutrašnjih stanja i raspoloženja s uplivima sadržaja iz okružja. Ova igra iznova nudi mogućnost da se po nekoliko puta na slikama može ponoviti jedan motiv, ali je oslikan iz drugih kutova. Ni odabir otiska isto tako nije vezan uz slučajnost – on je posljedica traganja i upotrebe zanimljivih materijala kao figuralnih predložaka, kao što su reljefni kartoni, ukrasna plastika, tekstilni otpaci... Također, radovi se najčešće spajaju u diptihe ili u triptihe.

Na otvorenju izložbe govorili su dekan Ekonomskog fakulteta prof. dr. sc. **Boris Crnković**, predsjednik Gradskog vijeća Osijeka **Tihomir Florijančić**, književnica i teoretičarka kulture prof. dr. sc. **Jasna Horvat** te književnik **Mirko Čurić** iz Đakova.

Ekspressionističke kompozicije

Mirko Čurić zanimljivim je ocijenio način na koji autorica Miković Žigmanov »koristi nadrealističke modele kako bi stvorila ipak ekspresionističke kompozicije«.

»One proizlaze iz njenog rada, kao određeni stvaralački automatizmi, kao zahvati u podsvjesno, skriveno, a manifestiraju se kao otisci bjeline i kao tragovi slučajnosti, iako je ovaj potonji naziv podložan reinterpetaciji pa i propitivanju. Što je to slučajno u umjetničkom stvaranju, odnosno 'radu', kako ga naziva Ružica? Nije li to nešto što je u nama, zapisano ili nešto u procesu upisivanja, nešto što nam je imanentno ili to postaje kroz 'rad' te traži načina da se materijalizira i opredmeti. Konačan učinak ne može biti slučajan nego je autorov, autoričin: mali otvor kroz koji izlazi ono što je akumulirala u desetljećima svoga života«, naveo je Mirko Čurić.

Ružica Miković Žigmanov slikanjem se aktivno počinje baviti 1995., kada u Subotici pohađa sate kod likovnog pedagoga **Stipana Šabića**. Osim slikanjem, bavi se ilustracijama. Ilustrirala je nekoliko slikovnica za djecu, a jednoj je i autorica teksta. Sudjeluje i na zajedničkim izložbama te likovnih kolonijama. Od 2011. članica je HLU-a *Croart*.

Kreativna riznica popularizacijski je simpozij znanstvenika i praktičara okupljenih oko milenijske uloge kreativne industrije, a u službi je društveno odgovornog udruživanja kulturnih i gospodarskih učinaka. Održava se jednom godišnje na Ekonomskom fakultetu u Osijeku u suradnji većeg broja javnih ustanova.

D. B. P. / Foto: Tomislav Džunja

12. V. 2023. s početkom u 20 sati u subotičkoj katedrali

ECCE TABERNACULUM

32. tradicionalni uskrсни koncert u Subotici

250. obljetnica početka gradnje subotičke katedrale

150. obljetnica rođenja biskupa Lajče Budanovića

50 godina djelovanja Katedralnog zbora „Albe Vidaković“

Sudjeluju:

- Pamela Kiš Ignjatov – sopran
- Vera Zečević – mezzosopran
- Zsiga Pál – violina

- Kornelije Vizin – orgulje
- Katedralni zbor „Albe Vidaković“
- Collegium Musicum Catholicum

- Katedralni dječji zbor „Zlatni klasovi“
- Komorni orkestar Subotičke filharmonije

Dirigent: Miroslav Stantić

Program:

- Albe Vidaković: *Missa Simplex*
- Albe Vidaković: *Vjeruju iz Treće staroslavenske mise*
- Francesco Durante: *Magnificat*

- Tomaso Vitali: *Chaconne in g*
- Jacob Leh: *Intonuit de coelo*
- Guido von Pogatschnigg: *Cantate Domino*

- Bela Anišić: *Benedicite Domino*
- Bela Anišić: *Ecce tabernaculum* – praizvedba
- Franjo Dugan: *Toccata u g molu*

REPUBLIKA HRVATSKA
Središnji državni ured za Hrvatsku
izvan Republike Hrvatske

2,2 milijuna dinara za manifestacije i nakladništvo

Pokrajinsko tajništvo za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama objavilo je rezultate Natječaja za financiranje i sufinanciranje projekata od značaja za kulturu i umjetnost nacionalnih manjina – nacionalnih zajednica u AP Vojvodini za 2023. u područjima zaštite nematerijalnog kulturnog naslijeđa i suvremenog umjetničkog stvaralaštva i nakladničke djelatnosti na jezicima nacionalnih manjina – nacionalnih zajednica. Ukupna dodijeljena sredstva su 19,63 milijuna dinara, a sredstva su dobile i udruge i ustanove Hrvata u Vojvodini (ukupno 2,24 milijuna dinara).

U području zaštite nematerijalnog kulturnog naslijeđa i umjetničkog stvaralaštva nacionalnih manjina – nacionalnih zajednica bit će sufinancirano 18 projekata iz hrvatske zajednice, u ukupnom iznosu od 1,56 milijuna dinara, a to su: UG *Tragovi Šokaca* iz Bača – »Žensko tradicijsko češljanje i izrada ogjavlja Hrvatica u regiji« – 70.000; HKU *Antun Sorgg* iz Vajske – »Čarolije iz majkine tufnaste vanglice« – 70.000; Hrvatsko medijski kulturni centar iz Vognja – »Vjerski običaji Hrvata u Srijemu« – video dokumentacija i stručna obrada – 70.000; HKPD *Tomislav* iz Golubinaca – Popravak tradicijskih instrumenata 70.000; Galerija Prve kolonije naive u tehnici slame iz Tavankuta – 38. Saziv prve kolonije naive u tehnici slame – 90.000; HKUPD *Stanislav Preprek* iz Novog Sada – Godišnji koncert ženske pjevačke grupe – 70.000; Fondacija Spomen dom bana Josipa Jelačića iz Petrovaradina – »Hod petrovaradinskih biljega« – prezentacija baštine Petrovaradina – 70.000; HKPD *Matija Gubec* iz Rume – Redoviti godišnji koncert i koncert povodom dana Društva – 70.000; UG *Urbani Šokci* iz Sombora – Dani hrvatske kulture: Međunarodni okrugli stol »O Šokcima je rič« i izdavanje Zbornika *Škatulja riči* – 70.000; KPZH *Šokadija* iz Sonte – Međunarodna likovna kolonija »Mladost i iskustvo u ljepoti umjetničkog stvaranja« – 110.000; HKC *Srijem – Hrvatski dom* iz Srijemske Mitrovice – Škola tambure – 70.000; HLU *Croat* – 11. Saziv umjetničke kolonije *Stipan Šabić* – 70.000;

Hrvatska čitaonica Subotica – 22. Dani hrvatske knjige i riječi – Dani Balinta Vujkova – 90.000; HGU *Festival bunjevački pisama* – 23. Festival bunjevački pisama – 130.000; UBH *Dužijanica – Dužijanica 2023.* – 120.000; HŽF *Cro-femina* – Sudjelovanje na 10. Reviji tradicijske odjeće i izbor najljepše Hrvatice u narodnoj nošnji izvan Republike Hrvatske u Tomislavgradu – 70.000; HKC *Bunjevačko kolo* iz Subotice – 27. Međunarodna likovna kolonija *Bunarić* – 170.000; HKPD *Matija Gubec* iz Tavankuta – 12. Seminar bunjevačkog stvaralaštva – 80.000.

U dijelu natječaja koji se odnosi na nakladničku djelatnost na jezicima nacionalnih manjina, sredstva je dobilo 5 projekata ustanova i udruga Hrvata u Vojvodini, u uku-

pnom iznosu od 680.000 dinara: NIU *Hrvatska riječ* iz Subotice – časopis za književnost i umjetnost *Nova riječ* – 200.000 i knjiga Željke Zelić Nedeljković – *Ravničarska elegija* – 200.000; Hrvatska čitaonica Subotica – grupa autora, *Lira naiva 2023.* – 110.000; KD *Ivan Antunović* iz Subotice – Katolički kalendar, godišnjak *Subotička Danica* – 70.000; UBH *Dužijanica* iz Subotice – Ilustrirani časopis za kulturu življenja – *Revija Dužijanica* 100.000.

Cjeloviti rezultati Natječaja dostupni su na internetskoj stranici Tajništva: www.kultura.vojvodina.gov.rs.

D. B. P.

Papa Franjo u posjetu Mađarskoj

Papa **Franjo** protekloga vikenda posjetio je Mađarsku. Tom prigodom sastao se s predsjednicom **Katalin Novák** i premijerom **Viktorom Orbánom**. Posljednjega dana svog trodnevnog posjeta, 30. travnja papa je slavio misu na Trgu Lajosa Kossutha u Budimpešti. Bio je ovo prvi posjet ove vrste pape od kada je postao poglavar Katoličke crkve, prije deset godina.

Tijekom cijelog posjeta papa je podsjećao da vjernici trebaju biti otvoreni za ugrožene, pozivajući se na mi-

grantsku krizu, ali i rat u Ukrajini s kojom se Mađarska graniči.

Papa Franjo je pozvao vjernike da budu otvoreni, posebno prema migrantima, siromašnima i strancima, tijekom mise u mađarskoj prijestolnici.

»Tužno i bolno je vidjeti zatvorena vrata prema ljudima«, rekao je papa tijekom mise na trgu ispred mađarskog parlamenta, posebno ističući »zatvorena vrata prema strancima, drugima, migrantima i siromašnima«.

Među brojnim hodočasnicima koji su došli na euharistijsko slavlje s poglavarom Katoličke crkve iz Mađarske i okolnih država bili su i mladi iz Subotičke biskupije, predvođeni gvardijanom franjevačkog samostana u Subotici fra **Zdenkom Gruberom**. Od 50-ak mladih, većini je ovo bilo prvi puta da su vidjeli papu uživo, baš kao što je slučaj i s **Ivom Ivković Ivandekić** iz Đurđina.

»Do sada nisam bila na susretu s papom, te je ovaj događaj u Budimpešti bio značajan za mene. S obzirom na to da je bila velika gužva, većim dijelom smo misu pratili preko projektor, ali je papa prošao vrlo blizu nas kada je dolazio i tada smo ga uspjeli vidjeti uživo. Biti dio ovakvog događaja je nešto posebno i veoma mi je drago što sam imala priliku ići na ovaj susret«, kaže Iva.

J. D. B.

70 časnih sestara posjetilo Srijemsku Mitrovicu

Časne sestre s prvim zavjetima iz više svetih redova iz cijele Hrvatske i Bosne i Hercegovine 29. travnja hodočastile su u sjedište Srijemske biskupije – Srijemsku Mitrovicu.

U organizaciji Povjerenstva Hrvatske redovničke konferencije za početnu formaciju u Đakovu organiziran je ovogodišnji susret sestara s prvim zavjetima iz svih redovničkih zajednica u Hrvatskoj te u Bosni i Hercegovini. Tema susreta je »Sequela Christi: redovnički zavjeti«, a voditelj susreta je o. **Srećko Rimac**.

Susret je počeo 28. travnja večernjim euharistijskim slavljem u crkvi Presvetoga Srca Isusova u samostanu milosrdnih sestara Svetoga Križa u Đakovu, koje je

predvodio đakovačko-osječki pomoćni biskup **Ivan Ćurić**. Sljedećeg dana organizirano je zajedničko hodočašće u Srijemsku Mitrovicu, gdje je misno slavlje u 12 sati predvodio generalni vikar Srijemske biskupije mons. **Josip Ivešić** u zajedništvu sa župnikom mons. **Eduardom Španovićem**. Župnik je potom gostima predstavio katedralu, baziliku sv. Dimitrija, đakona i mučenika te ispričao nešto više o ranokršćanskim vremenima i samoj povijesti Srijemske biskupije.

Hodočasnice su istaknule i poručile domaćim vjernicima da opstanu na ovim prostorima koji su drevni i bogatom poviješću povezani sa samim izvorom kršćanstva.

S. Ž.

Hodočašće

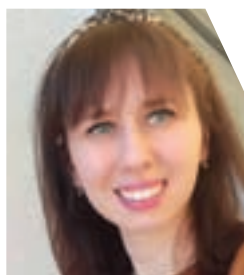
Na izvoru vode u Lourdesu

Hodočašća Gospi Lurdske, premda daleka, nisu rijetka s ovih prostora. Naši stari su još u puno težim uvjetima hodočastili na izvor vode u Lourdes pa tako Gospa ni danas nije prestala slati poziv vjernicima diljem svijeta. 165 godina nakon prvog ukazanja Gospe u Lourdesu, 16. – 23. travnja 16 Vojvođana iz Subotice, Sombora, Apatina, Selenče, Ruskog Krstura i Novog Sada uputili su se u Francusku. Put koji je trajao dva dana bio je upotpunjen posjetom Cannesu, Nici, Avignonu, Provansu – grobu sv. **Marije Magdalene** i Padovi – grobu sv. **Leopolda Bogdana Mandića** i sv. **Antuna Pado-**

vanskog. Nešto u odlasku, nešto na povratku, no svakako ovi posjeti su cijeli put obogatili na način da nam se nakon što smo upoznali živote svetaca on i nije više činio toliko težak.

Samo mjesto Lourdes nemoguće je opisati riječima. Tišina, mir i živa voda koji preplavljaju cijelo mjesto može se jedino cijelim bićem upiti. Stare građevine velebnih izdanja, crkva sagrađena u podzemlju i mnoštvo turista čiji se ogroman broj može vidjeti tek na večernjim procesijama sa svijećama pojačavaju sveukupni doživljaj posebnosti ovoga mjesta. Predvođeni gđom **Dubravkom Vugrinović**, vlč. **Dominkom Rablovskim** i prekrasnim pjevanjem **Kristine Rablovski** cijeli naš autobus hodočanika iz Hrvatske, od Splita do Požege, prošao je sedmodnevnu duhovnu obnovu – od vraćanja u vrijeme i način života sv. Bernadete, patnji kroz koje je prolazila, križnog puta, svetih misa pa sve do višesatnog sjedenja uz Gospin kip ili ležanja na brdu s kojeg vam pogled dopire do Gospe, ali i s kojeg pak Gospin mir dopire do vaših nutrina. Prekrasno vrijeme dozvolilo je da do večeri već budemo toliko umorni da smo mogli pomisliti kako veličanstvenu procesiju sa svijećama od nekoliko desetaka tisuća vjernika samo sanjamo. Podignute svijeće na pjesmu *Ave, ave, ave Maria* stapale bi se u veličanstvenu sliku i gromoglasni odjek koji će vjerujem još dugo odzvanjati u svima nama. A kapljice vode u kojoj smo oprali ruke, umili lice i koje su skliznule u naša srca vjerujem da će još dugo, poput mirisa najljepših ruža, natapati naše svakodnevnice i jednostavan život nakon ovog blagoslovljenog nam hodočašća.

J. V.

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Isus je sebe na nedjelju Dobrog pastira predstavio kao vrata ovčama, tko kroz ta vrata prođe, spašava se. Ove nedjelje Isus za sebe govori da je on put. Ljudi su u stalnom traganju za pravim putovima, za nekim rješenjima i izlazima iz onoga u čemu su se našli. Krist nam već drugu nedjelju zaredom govori da jedino za čime čovjek treba težiti i ono što ovdje na zemlji treba tražiti je on. Ako Krista pronađe, pronaći će sve ono za čime traga i što mu nedostaje.

Mjesto kod Oca

U ovonedjeljnom evanđelju Isus odgovara na nekoliko sumnji koje muče čovjeka i na koje sam ne može pronaći odgovor. Tako poručuje svojim učenicima da odlazi pripremiti nam mjesto kod Oca »Vjerujte u Boga i u mene vjerujte! U domu Oca mojega ima mnogo stanova. Da nema, zar bih vam rekao: 'Idem pripremiti vam mjesto'? Kad odem i pripravim vam mjesto, ponovno ću doći i uzeti vas k sebi da i vi budete gdje sam ja« (Iv 14, 1-3). Vječno je čovjekovo pitanje što će s nama biti i gdje ćemo završiti nakon ovoga života. Strah od ništavila uvijek je bio prisutan u ljudskoj svijesti. No, Isus otkriva da čovjek kada završi svoje putovanje zemljom dolazi k Ocu, a tamo ima mjesta za svakoga. Utješno je, poslije toliko nepravdi, kada se osjećamo suvišno i da za nas ovdje nema mjesta, kada se osjećamo napušteno i da nema nikoga tko bi nam pomogao, čuti od Isusa da kod Boga ima mjesta za svakoga. Sve loše što čovjek na zemlji proživljava završit će u vječnosti, jer Isus je otišao pripremiti nam mjesto kod Oca te će se vratiti po nas. On će ponovno doći i odvesti vjernika da bude sa svojim Gospodinom. Iz vjere u taj događaj vjernik strpljivo podnosi ono što doživljava u ovome svijetu, jer se raduje tome susretu u budućnosti. Tako, dakle, ne samo da čovjeka nakon ovoga života ne čeka

Isus je put

ništavilo nego ga čeka vječna radost u domu Oca, u kojemu ima mjesta za sve one koji vjeruju.

Put, istina i život

Učenici se pitaju, kao i mi sami, kako se stiže u Očev dom. Odgovor je kratak, ali značajan, po Isusu Kristu, koji sam za sebe kaže: »Ja sam put i istina i život: nitko ne dolazi Ocu osim po meni« (Iv 14,6). Dakle, Krist ne samo da pokazuje put k Ocu već je on sam taj put kojim treba ići. Ali on nije samo put nego je i istina i život. On je sve ono što nam je potrebno za vječnu radost i ono za čime na ovoj zemlji tragamo i težimo. On nam je jedini potreban da budemo spašeni. On je i život i izvor života, samo po njemu čovjek živi. Život nije tek materijalno življenje, na koje se često ograničavamo, već mnogo više od toga. Stvoreni smo besmrtni, za vječnost. Materijalni svijet na koji smo trenutno ograničeni po tijelu, samo je etapa našega života. Pravi život počinje tek nakon toga, a taj pravi život imamo po Kristu. On koji je uistinu Sin Božji, koji je zaista Spasitelj i Otkupitelj, potvrđen od Oca brojnim čudesnim djelima i naposljetku uskrnućem, on je ona istina za kojom čovjek traga od postanka svijeta. Traganje nije više uzaludno tumanjanje u mraku. Krist nam se objavio i darovao svojom žrtvom i uskrnućem.

Da bi čovjek baštinio plodove spasenja koje nam je osigurao Isus Krist, da bi kada dođe punina vremena pronašao svoje mjesto u Očevu domu, potrebna mu je vjera. Samo vjerom možemo prihvatiti koračati putem spasenja, uz sve prepreke na koje na njemu nailazimo, samo vjerom možemo prihvatiti da nas prava radost očekuje u Nebu, a sve što je ovdje samo je prolaznost. Zato molimo za snažnu vjeru u Krista, kako se nikada ne bismo odijelili od Krista.

Šokačka ikavica na monoštorskoj kalvariji

Župa u Monoštoru osnovana je 1722. godine. Sve do 1769. godine župom su upravljali franjevci Provincije sv. Ivana Kapistrana iz Bosne Srebrene. Današnja crkva sv. Petra i Pavla izgrađena je 1752. godine. U XIX. i prvoj polovici XX. stoljeća Monoštorci su podizali križeve, uglavnom na zagovor nekom svecu i uglavnom na raskrižju cesta.

Kalvarija u Monoštoru, kao i većina kalvarija, podignuta je pored groblja i nalazi se na sjeveroistočnoj strani mjesnog groblja. Izgrađena je 1899. godine, a inicijator je bio tadašnji župnik **Béla Nagy**. Nova kalvarija podignuta je na mjestu stare, koja je bila s tri pročelna drvena križa.

Nova stajališta izgrađena su 1907. godine. Kako u knjizi *Monoštor u povijesti* pišu autori **Marija** i **Martin Šere-mešić** zanimljivo je da su natpisi ispod slika na svakom stajalištu pisani lokalnom ikavicom. Stajališta su, kako je i napisano na njima, podigli **Martin Forgich** i žena mu **Marija Kovach**, **Adam Periškich** udov. pok. **Julie Beš-**

lin, Marin Marijanovich i žena mu **Ruzsa Kovach, Ivan** i **Josip Csatalinac**, Bratstvo svete krunice, Društvo Pris. Srca Isusova. Mađarske obitelji podigle su pet, a njemačke dvije postaje.

O monoštorskoj kalvariji pisale su *Naše novine* 1944. godine, a autor potpisan kao **Rodoljub** izdvojio je natpise na stajalištima, za koja je napisao da su »veoma interesantni«.

I. stajalište: »Isus bi po Pilatu osuđen«

II. stajalište: »Isus uze teški križ na svoja ramena«

III. stajalište: »Isus pade prvi put pod križom«

IV. stajalište: »Isus susritnut od svoje stare majke pri-
žalosne«

V. stajalište: »Simun pomaže Isusu križ nosisti«

VI. stajalište: »Veronika pruža Isusu rubac«

VII. stajalište: »Isus padajući drugi put pod križom«
Ustanovili **Martin Forgich** i žena mu **Maria Kovacs** 1907.

VIII. stajalište: »Isus susrite plačjutim kčerom Jerozolimskim« Ustanovili Adam Periškich udov. pok. Julie Bešlin 1907.

IX. stajalište: »Isus pade treći put pod križom na zemlju«

X. stajalište: »Isus bi svučen iz odiće svoje«

XI. stajalište: »Isus bi na križ prikovan« Ustanovili Marin Marjanovich i žena mu Rusza Kovacs 1907.

XII. stajalište: »Isus dignut na križ umre« Ustanovili Ivan i Josip Csatalinac

XII. stajalište: »Isus bi skinut sa križa« Ustanovili Ivan i Josip Csatalinac

XIII. stajalište: »Isus bi skinut sa križa« Utemeljilo Bratstvo Svete krunice 1907.

XIV. stajalište: »Isus bi u grob postavljen« Utemeljilo društvo Prisvetog Srca Isusova

Ž. Š. / Z. V.

O prezimenima bačkih Hrvata (XLIII.)

Szemző i Kujundžić (plemeniti)

Politika od 25. V. 1925. piše da je u Somboru otvorena Bolnica kralja Aleksandra i kraljice Marije, koja se poput labuda raširenih krila bijeli na jednoj prostranoj poljani. Člankopisac ne navodi iz kojih sredstava je financirana gradnja ovog modernog zdanja. Samo konstatira da je bolnicu podignula »Bačko-bodroška županija za uspomenu na dan vjenčanja kralja **Aleksandra I. Karađorđevića** i rumunjske princeze **Marije Hohenzollern-Sigmaringen**«. Jedan drugi visokotiražni prijestolnički list, *Vreme* (od 25. V. 1925.) piše da je novo zdanje, Dom Narodnog zdravlja, kako ga naziva, »podigao sam narod iz okolice Sombora u počast kraljevog vjenčanja«. Međutim, subotički tjednik *Hrvatske novine* od 30. V. 1925. piše drukčije: »Bolnica je osnovana iz ono 600 jutara zemlje što je u tu svrhu ostavila jedna bogata somborska porodica«. Zacijelo, *Hrvatske novine* su bliže istini, jer izdatke za podizanje suvremene bolnice sigurno nije mogao pokriti »svadbeni dar« skupljen »dragovoljnim priložima« (?!) građana Sombora i područnih naselja. Tek gotovo jedno desetljeće kasnije prorežimski list *Jugoslavenski dnevnik* (od 9. VI. 1934.) donosi članak pod naslovom »Uskoro će početi radovi na podizanju bolnice iz legata somborskog spahije **Stevana Szemzőa**«. Čini se da je jedan dio ovih sredstava utrošen već prilikom gradnje bolnice 1923. – 1925.

Szemző

Ovo je bila jedna od najbogatijih obitelji u Somboru na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće. O njezinim pripadnicima pisali su **Stevan Vasiljević**, **Milan Stepanović** i drugi. Somborski **Szemzővi** su se izvorno prezivali **Aigler**. Potjecali su iz Salzburga. U knjizi *Mađarske plemenite obitelji (Magyar nemes családok)* od **Béle Kempelene** piše da su doselili u Prigrevicu Sentivan još 1717. Stepanović pak piše da se prvi poznati predak **Matija Aigler** (1766. – 1812.), doselio u Prigrevicu kao mladić iz Salzburga i oženio **Katarinu Adám**, iz kojega je bračka rođen otac somborskog dobrotvora Stevana, **Ivan**. Ivan Aigler je negdje poslije rođenja svog sina Stevana (24. I. 1840.) pomađario prezime u Szemző. Dana 10. II. 1842. dobio je plemstvo i pridjev od **Kamjonke**

(mjesto u Slovačkoj). Obitelj se 1840-ih preselila u Sombor. Stevan je 1873. oženio 1. II. 1873. **Tereziju**, kći **Augustina pl. Kujundžića** i **Etelke Dévay**.

Par nije imao djece. Stevan je umro 1915., a oporukom je svoju pokretnu i nepokretnu imovinu zavještao gradu. Uvjet je bio da grad iskoristi sredstva za gradnju suvremene bolnice. Rok za provođenje oporuke bio je pet godina po smrti bračnih drugova. Ukoliko grad ne bi ispunio taj uvjet, imovina bi pripala Mađarskoj akademiji znanosti. Terezija je umrla 1930. u Grazu. Gradsko vijeće Sombora je »u posljednjem trenutku«, 1934. donijelo odluku o realizaciji oporuke i prodalo zemljišni fond zaostavštine po povoljnoj cijeni. Od ovih sredstava sagrađena je zgrada današnjeg internog odjela unutar već postojećeg bolničkog kompleksa.

Plemeniti Kujundžići

Člankopisac *Jugoslavenskog dnevnika* piše da je Terezija dolazila iz »ugledne bunjevačke obitelji **Kujundžića**«, te da je Stevan »održao prisne veze s Bunjevcima preko ove ženidbe, pa i sa Srbima«.

Genealogija pokazuje da je Terezija bila druga generacija asimiliranih Bunjevaca. Rođena je 2. VIII. 1850. u Baji. Njen otac Augustin vjenčao je njenu mater Etelku Dévay u Somboru 7. IX. 1846.

Kumovi na vjenčanju su bili **Mate**

Rudić i **Miklós Bezerédy**, žu-

panijski činovnici. Terezin pa-

ternalni djed **Josip Kujundžić**

je vjerojatno bio subotičkog

podrijetla i sigurno jedan od

prvih učenih glava u svojoj

obitelji. Postao je redovni

bilježnik povlaštenog trgovi-

šta Baje. Dana 16. V. 1809.

u Baji vjenčao je njenu baku

Elizabetu, kćerku **Josipa** i

Ane Bischoff. Umro je 4. VII.

1838. u 59. godini života. Prije toga

je 30. IV. 1835. dobio plemstvo s pridjev-

kom »od Lemeša«. Jedan od poznatijih

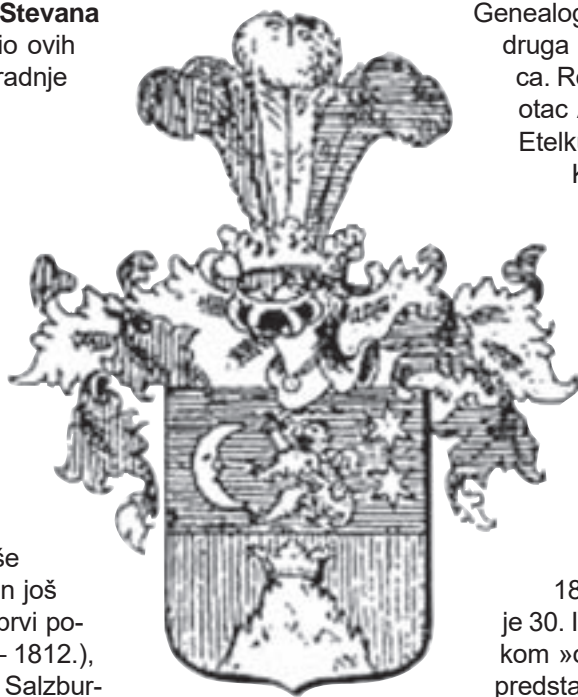
predstavnik lemeških Kujundžića bio je

Josipov istoimeni sin (1827. – 1896.). U

jesen 1848. stupio je kao dragovoljac u 34.

somborsku bojnu. Uznapredovao je u poručnika (17. I.

1849.) i natporučnika (10. VIII. 1849.)

Proštenje u Đurđinu

Đurđinska crkva posvećena je sv. Josipu Radniku na čiji spomendan 1. svibnja slavi proštenje. Blagdan sv. Josipa Radnika uveo je u crkvenu godinu papa **Pio XII.** 1955., a godinu dana kasnije, 1956., župa u Đurđinu postala je samostalna te je za zaštitnika dobila ovoga sveca. Prije toga crkva je bila posvećena Pokroviteljstvu (zaštiti) sv. Josipa i proštenje se obilježavalo uvijek srijedom, trećeg tjedna nakon Uskrsa.

Crkva u Đurđinu podignuta je 1935., a matične knjige se vode od 1936.

Beba s proštenja

Fotografija pred vama nastala je za vrijeme proštenja u Đurđinu, jedne srijede početkom 1940-ih godina. Pronašli smo je kod djevojčice s fotografije, sada osam-

desetsedmogodišnje bake koja i dalje živi u Đurđinu – sama, na salašu.

Baka **Anica Ivković Ivandekić** (rođ. **Kantor**) dok nam je davala fotografiju bečarski se nasmijala i rekla da ju okrenemo. »Anica mala debela, Stipe lepši nego Anica«, pisalo je na poleđini. Uz smijeh baka Anica nam je objasnila da je to napisao njezin brat **Stipe Kantor** koji stoji pored nje na fotografiji, kako bi ju zafrkavao.

Sugovornica nam priča kako joj je ovo uspomena s prvog proštenja u Đurđinu i ujedno i njezina prva fotografija. Iako na poleđini ne piše godina, na temelju starosti djevojčice Anice zaključili smo da je snimljena početkom '40-ih godina kada je imala pet-šest godina, s obzirom na to da je 1936. godište.

Baka Anica kaže da se s tog proštenja sjeća samo ovog fotografiranja i da joj je mama kupila bebu. »Ja ne znam da sam bila u crkvi i da sam vidila proštenje. Samo se ovog sićam, da smo se slikali. Pamtim da su za slikanje mećali nike šarene virange med koje smo mi ušli. Imala sam povezanu maramu, a mama ju je skinila za slikanje i rukom mi namistila kosu«, prisjeća se sugovornica.

Smije se baka Anica i na odijelo koje je imala na sebi. »Suknja iz podsuknje viri. Bože, kako sam bila obučena. Sićam se ovo je bio bili cic, a doli je bila kumašica jel je izgleda bilo ladno. I keceljac mi je mama pripasala s džepom. Pa ne da sam bila dotirana, možemo se smijati sad«, kaže sugovornica.

»Mama nas uzela za ruku i eto nas«

Anica i Stipe na proštenje su došli s mamom **Matilkom** (rođ. **Pinter**) i to sa salaša udaljenog 10 km od crkve.

»Kako sam ja i očla tako mala, daleko smo stali«, pita se sad baka Anica i dodaje: »Pišće smo išli, nismo imali konje. Samo nas mama uzela za ruku i eto nas«.

Otac **Tome**, prisjeća se sugovornica, nije išao te godine na proštenje jer je ostao na salašu na Drugoj upravi s bebom.

Matilka i Tome imali su desetoro djece, »pet odranili, pet saranili«, govori kći Anica.

Zbog udaljenosti od crkve baka Anica kaže kako kao tako mala nije išla svake godine na proštenje, a kasnije kada je odrasla jeste jer je bila snažnija, ali i jer su se preselili na salaš koji je bio bliži selu.

Iako ima lijepi broj godina, baka Anica i dalje dolazi na proštenje. Ne samo na proštenje nego i na svaku nedjeljnu misu – uvijek u bunjevačkom ruvu. Kada je lijepo vrijeme, dolazi biciklom, i to sa salaša koji je udaljen nekoliko kilometara od crkve!

J. D. B.

Erasmus+ projekt »Povratak korijenima«

Učenici OŠ *Ivan Milutinović* u posjetu moliškim Hrvatima

Međunarodni projekt Erasmus+ »Povratak korijenima« već treću godinu okuplja djecu pripadnike hrvatske manjine iz Austrije, Italije i Srbije te škole iz Hrvatske kao idejne začetnike. Kroz projekt su povezane škole u kojima se provodi nastava na hrvatskom jeziku, a srbijanska škola kao članica projekta je Osnovna škola *Ivan Milutinović* iz Subotice.

Cilj projekta je povezivanje hrvatskih nacionalnih manjina koje žive van teritorija Hrvatske radi očuvanja kulture i hrvatskih dijalekata koji značajno doprinose raznolikosti hrvatskog jezika. Kod učenika se želi podići svijest o tome da je potrebno stalno njegovati i istraživati tradiciju svojih predaka.

Projektom je planiran put učenika u sve zemlje članice, a nakon Hrvatske (Bakar) i Srbije (Subotica) na red je došla Italija. Tako su učenici iz Neue Musikmittelschule Großpetersdorf mit kroatischem Schwerpunkt iz Velikog Petrštofa (Austrija), OŠ *Bakar* iz Hrvatske i OŠ *Ivan Milutinović* iz Subotice posjetili Istituto Comprensivo Ricciardi

iz Palate, mjesta u talijanskoj regiji Molise gdje žive moliški Hrvati.

Učenici iz navedenih škola boravili su u Italiji četiri dana protekloga mjeseca tijekom kojih su imali prigodu upoznati jezik i kulturu moliških Hrvata te njihovu povijest koja seže 500-tinjak godina unazad. Posjetili su Termoli, grad i luku u koju su Hrvati stizali u vrijeme kada su bježali pred najezdom Turaka. Išli su u obilazak mjesta Kruč, Mundimitar i Filič u kojima i danas živi zajednica moliških Hrvata. Posjetili su najstariju ljevaonicu zvona u Italiji i jednu među najstarijima i na svijetu Campana Marinelli te tvornicu mozzarella sira. Imali su prilike čuti izvorni hrvatski dijalekt štokavske ikavice.

Učenicima su bile organizirane radionice, vidjeli su kako se odvija nastava u Italiji, zajednički su radili na postavljenim zadacima, surađivali sa svojim vršnjacima i stekli mnogo novih prijatelja, rekla je učiteljica iz Subo-

tice **Sanja Dulić** koja je u Italiji boravila sa svojim učenicima.

Istakla je ona kako ovakva putovanja djeci puno znače, jer se međusobno upoznaju i razvijaju prijateljstva, ali da promatraju kako je organizirano školstvo u drugim državama.

»Uočili su da u školi u Italiji vlada ugodna atmosfera jer djeca međusobno surađuju i poštuju se, da je škola ukrašena dječjim likovnim radovima, svidjeli su im se pokusi iz nastavnog predmeta znanost (kod nas kemija i fizika), a dojmila ih je i upotreba šaha tijekom sata matematike, što ih je potaklo da zajedno s predmetnom nastavnicom formiraju šahovsku sekciju u našoj školi«, kaže Dulić i dodaje da ova putovanja puno znače i za nastavnike.

Iz OŠ **Ivan Milutinović** išli su učenici sedmog razreda koji nastavu slušaju na hrvatskom jeziku u pratnji ravnatelja škole **Ivana Stipića**, nastavnice matematike **Jelene Vidaković Mukić** te učiteljice Sanje Dulić.

Projektom posljednji planirani susret navedenih škola bit će održan u svibnju ove godine u Velikom Peterštofu u Austriji.

J. D. B.

Javni sat Dječje dramske skupine HKC-a

Dječja dramska sekcija HKC-a *Bunjevačko kolo* iz Subotice održat će javni sat u četvrtak, 11. svibnja, u 18 sati u dvorištu Centra. Kolaž kratkih igrokaza bit će pun smijeha, plesa, pjevanja i dobre zabave, a ističemo premijerno izvođenje dijela mjuzikla *Kiše u Grmovu* koji je napisao član skupine **Marijan Rukavina**. Ovim javnim satom mali glumci zaokružuju sezonu i proslavljaju uspješnu godinu rada i druženja.

Polaznici sekcije s kojima je vježbala **Katarina Ivanković Radaković** su: **Marijan Rukavina**, **Marta Vukmanov Šimokov**, **Emilija Matlak**, **Antonija Kujundžić**, **Karlo Kujundžić**, **Jakov Vukov**, **Jakov Ivanković Radaković** i **Roko Piuković**. Glazbu su pripremili: **Mario Bošnjak**, **Anđela Vasiljević** i **Antonije Vukosavljević**, dok je koreografiju osmislila **Mirela Vereš**.

Ulaz je slobodan, vidimo se!

Nacionalno natjecanje Čitanjem do zvijezda za osnovce

Danas se u Čakovcu održava posljednja razina Nacionalnog projekta za poticanje čitanja, natjecanje u znanju i kreativnosti *Čitanjem do zvijezda* za učenike osnovnih. Osim brojnih ekipa iz cijele Hrvatske, na ovom natjecanju u kategoriji kviza znanja sudjeluju i učenici OŠ **Matko Vuković** iz Subotice: **Karlo Kujundžić**, **Nikolina Mačković** i **Olja Mataija** dok se u kategoriji kreativnog uratka, plakata, natječu i **Sara Dulić** iz OŠ **Vladimir Nazor** iz Đurđina.

Organizatori ovog kviza za poticanje čitanja su Knjižničarsko društvo Međimurske županije, a u Subotici ga je provela Gradska knjižnica Subotica u suradnji s NIU *Hrvatska riječ*.

Ovogodišnja tema natjecanja *Čitanjem do zvijezda* za osnovne škole bila je »Volim London«, a učenici su trebali pročitati tri knjige. Ovim posljednjim natjecanjem bit će završen projekt za poticanje čitanja i kreativnosti *Čitanjem do zvijezda* za učenike osnovnih škola za školsku 2022./23. godinu u kojem su sudjelovali i učenici koji nastavu pohađaju na hrvatskom jeziku u Subotici, Maloj Bosni, Tavankutu i Đurđinu.

B. I.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga.
Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Prodaje se elevator, plug leopard dvobrazni, špediter, auto lada samara (i krovni nosač i auto prikolica trabanta), motor.
Tel.: 024/528-682.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomjesečnog djeteta i pomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdaje se u arendu – zakup poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci, površine 42 a i 73 m², parcela broj 7138 K. O. Golubinci. Dragan 063/509-902.

Prodajem ili mijenjam poslovni prostor u neposrednoj blizini centra Šida površine 100 m², za nekretninu na Hrvatskom primorju. Sve informacije na telefon: 062/8681437 ili 064/6590730.

Prodajem kuću za odmor, 40 m² na placu od 500 m², na Hvaru, s dvije sobe, kuhinjom i kupatilom, s namještajem. Kuća je 13 km od Sućuraja, 100 m od glavnog puta. Do mora je 1 km ili 2,2 km. Cijena 45.000 eura. Tel.: 062 205973.

Prodaje se trobrazdni plug (14 cola) obrtač *regent* fiksno s predplužnjacima i 2 crtala i 2 kotača u radnom stanju (2.200 eura). Telefon: 064-228-11-00.

Potreban konobar ili konobarica za rad u sezoni na Pelješcu. Osigurana je hrana, smještaj, plaća je po dogovoru. Kontakt osoba Jasmina Kušić +385-99-5977155.

Poklanjam autorsko djelo. 40 inovacija, tehnologija, izuma, poslovnih projekata iz raznih oblasti proizvodnje i usluga. Tel.: 064/499-2342 (viber).

Prodajem poljoprivredno zemljište, parcele broj 33565/1 i 33564 k.o. Donji Grad, za 8.500 eura/jutro. Kontakt 064/3758889.

SOMBOR- Prodajem kompletno završenu termoizoliranu veću katnicu sa su-terenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 025-5449220; 064-2808432.

Temeljem članka 63. Zakona o planiranju i izgradnji (*Sl. glasnik RS*, br. 72/2009, 81/2009 - ispr., 64/2010 - odluka US, 24/2011, 121/2012, 42/2013 - odluka US, 50/2013 - odluka US, 98/2013 - odluka US, 132/2014, 145/2014, 83/2018, 31/2019, 37/2019 - dr. zakon, 9/2020 i 52/2021) i članka 89. Pravilnika o sadržini, načinu i postupku izrade dokumenata Prostornog i urbanističkog planiranja (*Službeni glasnik RS*, broj 32/2019), Tajništvo za građevinarstvo obavještava zainteresirane građane da će biti održana:

JAVNA PREZENTACIJA URBANISTIČKOG PROJEKTA

Urbanističko-arhitektonske razrade lokacije za izgradnju logističkog centra s intermodalnim terminalom na k. p. br. 33924/7 K. O. Donji grad u Subotici

(naručitelj projekta – Grad Subotica)

Zainteresirane pravne i fizičke osobe mogu izvršiti uvid i dobiti informacije o Urbanističkom projektu od 12. do 18. svibnja 2023. godine, svakog radnog dana od 8 do 12 sati, u Tajništvu za građevinarstvo, Stara gradska kuća, Trg slobode 1, ured br. 204.

Urbanistički projekt se može pogledati i na službenoj internetskoj stranici Grada Subotice www.subotica.rs u rubrici Građevinarstvo – Javni uvid.

Stručni obrađivač predmetnog Urbanističkog projekta je Javno poduzeće za upravljanje cestama, urbanističko planiranje i stanovanje, Subotica.

Primjedbe i sugestije na planirana rješenja tijekom javnog uvida mogu se u pisanoj formi dostaviti Tajništvu za građevinarstvo (Uslužni centar, šalter 8 ili 9), od 12. do 18. svibnja 2023. godine.

Osoba ovlaštena za davanje potrebnih obavijesti o javnoj prezentaciji je Katarina Buljovčić.

Sve primjedbe prispjele u zakonskom roku bit će dostavljene Komisiji za planove.

Besplatni mali oglasi uz kupon iz *Hrvatske riječi* koji

VAŽI DO 7. 5. 2023.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priloženi kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*. Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine.

Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetionik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata.

Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a *Vladimir Nazor* iz Stanišića emitira se na valovima Radio *Fortuna*, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati.

Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

HRT

Emisije programa za Hrvate izvan RH emitiraju se ponedjeljkom, utorkom, srijedom i četvrtkom na Drugom programu HTV-a poslije 18 sati i to prema sljedećem rasporedu:

- ponedjeljak u 18 sati i 20 minuta – dokumentarni film o Hrvatima izvan RH
- utorak u 18 sati i 20 minuta – *Glas domovine*
- srijeda u 18 sati i 20 minuta – *Pogled preko granice* – Hrvati u BiH
- četvrtak u 18 sati i 10 minuta – *Globalna Hrvatska*

Emisije se repriziraju ponedjeljkom i srijedom (dokumentarni filmovi o Hrvatima izvan RH i *Pogled preko granice*) na HTV 4 od 20 sati i 30 minuta, a *Globalna Hrvatska* reprizira se na HTV 4 subotom u 17 sati i 10 minuta. Na satelitskom HRT Int. sve spomenute emisije prikazuju se u skladu s vremenskim zonama, a mogu se pogledati i na multimedijskoj platformi HRTi te na internetskom portalu *Glas Hrvatske*.

VINKOVAČKA TELEVIZIJA

Televizijska emisija *Hrvatska rič iz Vojvodine* u trajanju od 45 minuta, emitira se petkom od 21 sat i 45 minuta. Emisiju realizira redakcija NIU *Hrvatska riječ*.

Nove ljubavi

Botaničko carstvo

Sjećam se kako sam imala nekoliko članaka o znamenitostima i ljepotama Sombora i kako sam se osjećala kao turist u svom gradu. Lijep je osjećaj. Svatko bi to trebao doživjeti. Zasigurno postoje mnoga mjesta, skrivena od naše svakodnevice, koja tek treba otkriti u gradu u kojem živite. Ako ste ikad imali goste koji ne žive u vašem gradu, sigurno ste to barem malo osjetili. Kada im pokažete ono najljepše ili ono po čemu je najpoznatiji grad u kojem živite.

Sada živim u Segedinu i otkrivam njegove ljepote. Istražujem sama ili s drugima. Zatim ih pokazujem drugima. Razgovaram s ljudima o onome što je otkriveno i pokušavam ih zavesti ljepotom koju krije Segedin.

Popis na segedinski način

Imam popis nekih mjesta koja želim vidjeti. Popis je u mojoj glavi i kratak je, ali uvijek ga nadopunjujem. Za taj vikend imala sam Zoološki vrt koji se smatra jednim od najvećih po površini u Mađarskoj, a što mi se posebno sviđa, jedan je od onih koji zaštitu prirode i životinja stavljaju na prvo mjesto.

Čarobne orhideje

Drugi na mom popisu bio je Botanički vrt. Kako smo imali samo nekoliko sati na raspolaganju, on je bio bolji izbor za nas.

Jedan je od najljepših vrtova u Mađarskoj, prostire se na 17,5 ha. Osnovao ga je profesor dr. **István Győrfy** nakon što se Sveučilište u Klužu (Kolozsvár) preselilo u Segedin 1922. godine. Među najvećim atrakcijama Botaničkog vrta je umjetno jezero, izgrađeno 1932. godine s

budističkim svetim cvijetom – indijskim lotosom, kame-nim otokom i ružama u okolici, kao i sečuanskim četinarom koji se smatra rijetkom vrstom u Europi. Na 70. obljetnicu izgrađena su *Erdeljska vrata*. Vrt je vrlo prostran i prava je mala oaza za uživanje. Odmah do ulaza nalazi se ostakljeni prostor s brojnim tropskim vrstama i, naravno, kaktusima. I tu se dogodila moja ljubav. Moje prvo »padanje u nesvijest od oduševljenja« bile su orhideje. Tako su lijepe, neobične, prekrasne i puno, puno više od onoga što nudi moja sobna orhideja, koja je prekrasna. I ima ih mnogo, mnogo vrsta.

Moja velika zamjerka, i jedina, je što se ni na jednoj ploči ne mogu pročitati informacije na drugom jeziku osim na mađarskom. Vrt takvog ranga i razmjera trebao bi imati i natpise na engleskom jeziku.

Iako sam ostala uskraćena za informacije, dobila sam ogromno uživanje i oduševljenje. Da mi se sviđaju orhideje to sam znala i sada sam to samo pojačala. Ali da ću se toliko oduševiti mesožderkama, to nisam znala. Takva savršena građa i kompozicija, ako se to za biljku tako može reći, ostavila me je bez teksta. Mislim da sam mogla satima stajati pored njih i gledati ih.

Cvijet indijskog lotosa nismo vidjeli, jer mu još nije vrijeme, pa ću sigurno opet doći. Ali smo zato vidjeli puno više vrsta, što poznatih, što nepoznatih stabala, cvijeća i uživali u puno zelenila. Tu su bile organizirane i radionice u kojima su najviše uživali mališani. Mnoštvo propratnih sadržaja i zelenih površina na kojima su uživali na pikniku oni koji su odvojili više vremena od nas.

I tako sam postala istinski zaljubljenik u botaničke vrtove. Svoje dojmove oduševljenja podijelila sam s prijateljem iz Segedina, koji mi je rekao da onda moram otići u Botanički vrt Cluj-Napoca u Rumunjskoj, da se nalazi na površini od preko 14.000 ha i da ima preko 10.000 vrsta biljaka. Dijeli se na ukrasni, geobotanički, sistematski taksonomski, gospodarski i ljekoviti dio. Rumunjska flora i vegetacija zastupljena je biljkama iz transilvanijskih rav-nica, Karpata, Banata itd.

Da volim biljni i životinjski svijet, to sam znala; da sam pravi ljubitelj prirode, ni to nije neka novost. Ali da ću postati pravi fan botaničkih vrtova, e to nisam znala.

Gorana Koporan

Tradicionalni teniski susret željezničara

Dva desetljeća sportskog prijateljstva

Prošle subote, 29. travnja, Subotica je na terenima TK *Spartak* u Dudovoj šumi bila domaćin tradicionalnog susreta željezničkih djelatnika koji su veliki teniski entuzijasti. Ova, 2023. je ujedno i jubilara 20. godina kontinuiranog sportskog druženja željezničara tenisača iz nekoliko gradova nekadašnje zajedničke države, a tijekom protekla dva desetljeća stvorena su velika prijateljstva kroz brojne teniske susrete na terenu i pokraj njega.

Nikola Nikica Mihaljević (TK Vinkovci)

Ideja o održavanju ovakvog tipa teniskog druženja željezničara pokrenuta je tijekom moga boravka na Svjetskom teniskom prvenstvu na Siciliji (Italija) 2003. godine kada sam susreo i upoznao reprezentativne teniske momčadi iz nekoliko zemalja susjednih Hrvatskoj. Odlučio sam osnovati teniski turnir i susrete svih koji željezničkom djelatnošću pripadaju tzv. koridoru 10 (Dortmund – Atena). I sve do današnjih dana na njima sudjeluju željezničari tenisači, ali i njihovi gosti iz Hrvatske, Srbije, Slovenije, Mađarske, Bugarske... Danas, na susretu u Subotici, uz domaćinstvo TK *Spartak*, okupili su se tenisači iz Vinkovaca, Zagreba, Osijeka, Po-

žege, Beograda i Lajkovca. Temeljita i korijenska osnova naših sportskih druženja je prije svega, veliko prijateljstvo koje traje već dva desetljeća.

Dr. Dragan Milovanović (TK Lajkovac)

Radim već gotovo 40 godina u željezničkoj ambulanti u Lajkovcu i kao djelatnik željeznice sudjelovao sam na nekoliko velikih željezničarsko-teniskih natjecanja diljem Europe. I na jednom takvom susretu na Siciliji upoznao sam **Nikicu Mihaljevića** i mi iz Lajkovca smo se odlučili aktivno uključiti u sudjelovanje i organizaciju ovih naših teniskih susreta. Prvi puta smo otišli u Vinkovce 2004. godine i od tada smo svi dio ove lijepe sportske priče.

In memoriam Vlado Vrdoljak

Tijekom jednog sportskog gostovanja Vinkovčana u Lajkovcu 2009. godine na terenu je uslijed srčanog udara preminuo **Vlado Vrdoljak** iz Vinkovaca. U znak sjećanja, TK *Lajkovac* je uz pomoć grada Lajkovca odlučio svake godine 18. rujna održavati Memorijalni susret posvećen preminulom Vrdoljaku i već 13 godina se kontinuirano (čak i tijekom korone) organizira ova specifična sportska manifestacija.

D. P.

KOŠARKA

Poraz Spartaka

Na startu Superlige Srbije košarkaši *Spartak Office Shoesa* doživjeli su poraz protiv favoriziranog FMP (98:80). Subotičani se nalaze u skupini A, gdje se za prolazak u polufinale bore skupa s momčadima: FMP-a, OKK *Beograda* i *Zlatibora*. Po rasporedu *Spartak* je trebao jučer (četvrtak, 4. svibnja) odigrati gostujući susret protiv OKK *Beograda*.

TENIS

XI. Memorijal Jovana Kukarasa

Vrlo jaki juniorski turnir 2. natjecateljske kategorije ETA (Europske teniske asocijacije) rankinga igrat će se sljedećeg tjedna (8. – 14. svibnja) na terenima TK *Spartak* u Dudovoj šumi. Za nove bodove i pobjedničke naslove i pokale borit će se momci i djevojke iz brojnih europskih država. Ulaz na sve susrete je besplatan.

POGLED S TRIBINA

Naslov

Neodlučenim rezultatom u derbiju protiv *Hajduka* (0:0) na Poljudu nogometaši *Dinamo* i matematički su potvrdili osvajanje svoga šestoga uzastopnoga naslova prvaka Hrvatske. I proslavili ga na najslađi mogući način pred dupke ispunjenim tribinama najvećeg rivala. Ali, ruku na srce, zaslužili su ga u potpunosti i još jednom pokazali kako su rezultatski najkonstantnija i prema prikazanim igrama najbolja hrvatska momčad.

Kada jedna momčad osvoji naslov četiri kola prije kraja prvenstvene utrke, onda se nema što govoriti o njenoj prikazanoj kvaliteti. U 32 odigrana ligaška kola momčad koju je nedavno preuzeo **Igor Bišćan** i bit će upisan kao trener osvajač naslova, ubilježila je 21 pobjedu, 8 remija i samo 3 poraza. *Dinamo* je postigao najviše (71) i primio najmanje (26) golova i ima zbilja superiornu gol razliku (+45), jer primjerice drugi *Hajduk* ima svega +14. Također, 12 bodova prednosti nad drugoplasiranim *bilima* potvrđuje kako su *modri* i ove sezone dominirali svim hrvatskim travnjacima. Jedini kiks doživjeli su nedavno u polufinalu nogometnog kupa, kada su u posljednjim trenucima susreta u Šibeniku, golom svoga posuđenog igrača **Čopa**, poraženi od znatnog slabijeg domaćina. Zanimljivo je istaknuti timsku vrijednost

ove generacije *dinamovaca* u kojoj nema izrazitog strijelca (**Petković** i **Ivanušec** po 9 golova, **Oršić** 8, **Drmić**, **Špičić** 6 i dr.), ali ima svakako najboljeg vratara u državi – standardnog reprezentativca **Livakovića**. Veliki teret ovog, šestog uzastopnog, ponio je i donedavni kapetan **Ademi**, koji je prije nekoliko tjedana ostvario transfer u Kinu.

Dinamo predstoji ozbiljna konsolidacija redova, jer naslov u 1. HNL je, ruku na srce, plod minulog rada iz prvoga dijela prvenstva kada je i ostvarena značajna bodovna prednost. U to vrijeme je momčad bila kompletna, igrao je i reprezentativac **Oršić** (*Southampton*) i **Petković** nije bio ozlijeđen, a sada su pred novim-starim prvacima izgledne brojne igračke rotacije. Nije prevelika tajna kako su **Livaković** i **Šutalo** pred »izlaznim vratima«, jer su u pitanju iznosi koje klub iz Maksimira jednostavno neće moći odbiti, a moguće je i da će **Petković**, u slučaju dobre ponude, promijeniti dres. Hrvatski prvak će tijekom predstojećeg ljeta startati u kvalifikacijama za skupine Lige prvaka i bez adekvatnih kadrovskih pojačanja nema osnove nadati se još jednom plasmanu među 32 najbolje momčadi Europe.

Ali, do tada ima još vremena. Konačno, ima se odigrati još četiri prvenstvena kola iako rezultati neće imati natjecateljsku snagu i važnost. Neka *dinamovci* slave zaslužno osvojeni naslov i uživaju u počastima koja ima sljedeju.

Zavrijedili su!

D. P.

Umotvorine

- * Očekuj od sebe, ne od drugih.
- * I lav je kralj pa završi u cirkusu.
- * Ono što tražiš već je u tebi.

Vicevi, šale...

- Koji su ti planovi za večeras?
- Drugarica i ja idemo kupiti naočale.
- A poslije toga?
- Poslije ćemo vidjeti.

Profesor kemije pita studenta:

- Plin u ovoj boci je smrtonosan. U slučaju da se on oslobodi, kakve biste korake poduzeli?
- Dugačke! Veoma dugačke!

Mudrolije

- * I rijeka slomi kamen. Ne zbog svoje snage već zbog upornosti.
- * Uvijek ste sa sobom – bilo bi dobro da uživate u tom društvu.
- * Ne sanjamo svi jednako i to nikome ne smeta. A zašto svima smetamo kad smo drugačije budni?

Vremeplov – iz naše arhive

Slamarska kolonija, 2006.

Gustiranje

Piše: Ivan Tumbas

Buger

Gledam kroz pendžer, dica odešu u škulu. Sitim se protekli godina kad sam išo mojem derana upisivat u rvacki razred. Bilo je muštrave pripovitke: »nećeš dicu razdvajat, jel dilit dicu po nacionalnoj pripadnosti« i još da ne divanim. Bili smo srićni, još i ponosni što naš deran ide u rvacki odjel. Ta graja koju sad gledim u dičiji radosnim hucušagom, curukne me u moje ditinstvo. Eh, dica ko dica. Al nije baš tako. Niki dan idem kupit kruva u pekaru. Susritnem komšinsku dicu, očekujući pozdrav Faljem Isus. Prođu pored mene kugod pored turskog groblja, ne kažu ništa. Ja se sam sebi ne možem iščudit. Odem u pekaru, tražim veknu kruva. Nika curica nova u pekari radi, pa ponovi »šta ste poručili«? Kažem »veknu kruva«. Gleda ona u mene kugod da sam šenut. Žena pored mene kaže joj: »Čovik traži kilo hleba«. Usluži ona mene, platim pa gustiram: odsele ću samo divanit ikavicom. Kako sam se vraćo natrag, dica nose taške veće neg oni sami. Nijedno dite se nije javilo. Kad sam dokoraco blizo mojeg sokaka, jedna curica vikne na me »Faljen Isus, bać Ive«. Ja se od dragosti obazrem, otpozdravim curu. Vidim cura nosi tašku, tašku veća neg ona, pa joj velim »evo, ostavim kruv, pa ću uzet biciglu da ti pomognem odnet tašku«. Usput, dok smo iši, pitam koji razred ide? Ona mi radosno veli »prvi razred«, pa ponosito kaže »rvacki«. Ja se sav otkravio od miline. Rastanemo se kod škole, kaže ona »puno vam fala«. Kad sam došo kući, zovem telefonom curine roditelje. Kažem kako sam joj pomogo odnet tašku zato što je lipo vaspitana, naročito kako mi se javila. Gustiram kako je to bilo u moje vrime. Idem biciglom s vernauka, pa sam se zauko. Na čoši smotam, naletim na bać Miju. Nisam se ni javio, ni izvinio, neg nastavio verglat biciglu kod majke Marge. Tamo sam ostavio biciglu, pa furtom pruži korak da ne zakasnim u škulu. Taj dan dobijem bugera iz matematike. Nisam to prijavio neg očutio. Svake nedilje poslipodne je išo sladoledaroš. Bio sam u gostima kod majke Marge. Mi dica smo od čoše čuli njegovo zvono, orcali vratcima da starija čeljad čuju koliko čekamo sladoledaroša. Povirivali s vrataca, svako svoji, kad će doć prid našu kuću. On zvoni, al majka ne izlazi napolje. Sladoledaroš ode. Meni nema kuglje sladoleda. Kad je odmako, majka izađe napolje. »Majko, očo je sladoledaroš.« »Znadem«, kaže ona, »a ne pitaš se zašto nisam izašla napolje«. Slegnem ramenima. »E, zato što se nisi ni javio, a kamol izvinio bać Miji na kojeg si natrčeo niki dan. Još nisi se javio ni snaš Rozi što je sidila na šamedli. Ovo će znat tvoj baćo i nana.« Ja se pokunjio, očo u treću avliju, pa gustiram: biće meni dvadest pet na tur. Onda nije bilo telefona, pa sam se nado da će majka zaboravit. Posli užne sam očo mojoj kući. Kad me s vrata baćo dovati kajišom po turu. Nabraja on, al vošti. Nana još potpačiva »to mi odranjivamo, taku smlatu, a misli da mi nećemo čut za bugera što si dobio iz matematike a nisi prijavio«. Nana zapovidila, za kaznu češ u čoši klečit na kuruzi. Ne smim ni plakat, ni micat se, samo u čošu gledat. A nji dvoje samo nabrajaju. E tad sam nagrajiso za neprijavljen buger. Klećio sam do večere. Kažnjen si, nema klikerovanja, na sokaku, tapkanja, ni sigranja perjom golupčarenja s komšinskom dicom.

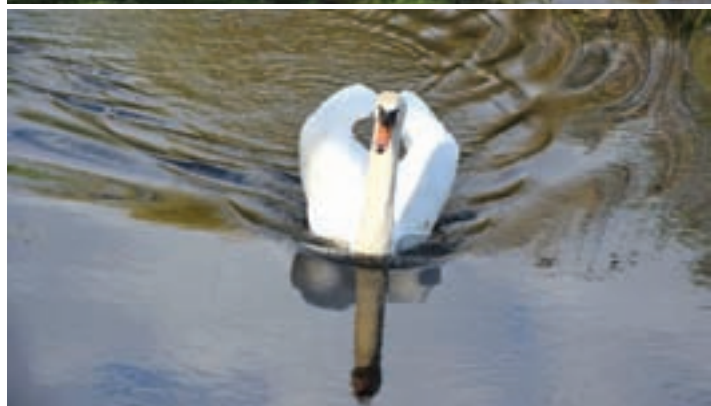
Rič po rič

Piše: Željko Šeremešić

Praznik (ne)rada

Dosadno mi, čekam baka Janju i druge. Študiram, lipo potlipodne pa će cigurno doć mal na divan. Nisam je vidio par dana, a za par dana se svašta zna desit a one bome znu i više neg što se desilo. I evo ko da su se dogovorile, jel ko da j' bila kaka komanda: u isto vrime izlazu na sokak. Skupile se kod baka Janje vidim, a nisu ni krenile baka Janja pokaziva rukama, nogama, ko da ašovi, grablja jel motikom kopa. Idu pa mal-mal zastanu a baka Janja ope. Pa se još saginje i zabada ko da sije. Ta, ni ni sila već počinje: »Čeljadi, ta ku' će ova ludorija dovest? Ta ide sve na gorje i gorje. Prošo nam ovaj praznik, kako kažu Praznik rada. Ta, čeljadi, svi se pripravljaljali ko da će svatove praviti. A bome na taj praznik peklo se, okretalo, kuvalo, što b' rekli jilo, pilo i sve šta još ni. A kažu sku-poća, nema se, zlo u svitu a i nama se priti. A ite sam mal u zadnji dvor pa još malkice do bostana. Pa bacte oko. Ta u selu bašće zakorovite, zarasle ko da gazde nemu. Sam da su se jedni latili ašova, drugi motike jel grabljica i eto za ti par dana ka' smo ko proslavljali bilo bi i prikopano i posijano i ne b' se moralo it u dućan. Neg svi pobigli iz sela ko da j' tamo di bižu mufte. Ta, ni dragi Bog reko da j' svetac ovo pa da se ne radi«. Strina Evča sva ozarita: »E, sa' sam Vas dočekala, baka Janjo. Pa kako možete taki bit? Pa za to su se čeljad izborila. Da se tog dana slavu prava što su kadgod davno izborita, što bi moderno rekli. Da se manje radi. Da na poslu ne bude teško. Da se rabadžije i svi što radu poštivu. Mogla bi tako do sutra. E, sad baš pravo ne divanite. Misto da se svi raduju Vi još i zanovetate«. »E moja, Evča, ono što ti vidiš to baš i ne vidu svi. Koliko su nas učili a kako izgleđe da j' sam kadgod prija bilo tako, kadgod se na taj dan bunilo, protestiralo što b' reklo. Digod je štagod zafalilo, a bome malo di ne fali, bunilo se da se poštiva ono što j' napisano pa i da se to još i unapridi. I to tako od prija jednog vika pa i više. A danaske izgleđe da svima kod nas na poslu baš, baš paše. Ko da j' posla ko plive, a ta prava najbolja na svitu«, baka Janja će. Eto, i baka Manda objašnjava da se to kod nas pritvorilo u pravi svetac a ni praznik pa divani: »Ajd što ovi, što b' rekli matori što im dosta posla, slavu al to se i dica dali u promet. Tek oni. Pa šta oni imu slavit kad se vala ni u škole ne oznoju a kamo I na poslu?«. Baka Marica vidim naštudirala pa objašnjava da ni baš svagdi ko kod nas. Čula j' na televizoru kako su tamo digod, zaboravila di al cigurno j' na tom trulom Zapadu, možda Parizu, bilo velike bune. Bunili se radnici da im otimlju ta prava. Bilo ji na stotine iljada kaže. I mrtvi bilo. Baka Tonka vidim klimlje glavom pa će: »Čeljadi, nisam ni študirala od tog al cigurno znam da su se ovi moji iz kuće i sutra žalili kako su umorni od Praznika rada. Zamislite, slaviti, ne raditi ništa a umoriti se«. Baka Janja glavom klimlje, pokaziva na mene. »Ja ništa ne znam. Mi nikud nismo išli. Išlo se u atar prskati jel je bio lip dan. Po kuće se sprimalo, kopalo po bašći, otvarali šifonjeri, kosila trava. U kuće uvijek ima posla. Moram pitati velečasnog jel smo mi veliko zgrišili ka' smo radili na taj Praznik rada što j' ko da veći neg naš svetac«.

U NEKOLIKO SLIKA

Kočanda

Listići

Listići su starinski prhki kolačići koji se brzo naprave, a isto tako brzo i pojedu. Ova hrskava poslastica pravi se od jeftinih sastojaka koji su i nekada bili lako dostupni poput jaja, brašna, šećera, soli i masti. Za listiće je karakteristično da se u njih stavlja i malo alkohola; u našem receptu je vino, a može i rakija, rum... jer se tako dobiva na hrskavosti.

Ovaj kolač za koji vam je potrebno da ga napravite sat, do sat i pol vremena može se oblikovati u rombove s jednim ili dva proreza kao što smo mi radili ili u mašnice.

Ova slastica mnogima u Vojvodini je među omiljenima jer ih vraća u djetinjstvo, kada su ih mame i bake puno češće pravile. Postoji puno varijacija njezinih recepata, a za nas ju je pripremala **Ružica Šimić** iz Subotice po receptu svoje mame **Marije Milanković**.

Ružica pravi listiće kao slasticu nedjeljom ili srijedom i petkom za glavno jelo nakon juhe, jer, kako kaže, unuke ih vole jesti.

Sastojci:

6 žumanjaka
40 dag glatkog brašna
1 kavena žlica margarina ili putera
2 jušne žlice šećera
prstohvat soli
1 dl bijelog vina

ne porumene. Ulje mora biti dobro zagrijano. Ako listiće spustite u nedovoljno vrelo ulje, trebat će im duže vremena da se ispeku zbog čega će se »napići« ulja i bit će teški za želudac.

Nakon što se izvade, posuti ih obilno šećerom u prahu i poslužiti.

Od ove smjese može se dobiti 30-ak listića.

Priprema:

Umijesiti sastojke i ostaviti tijesto da odstoji 10-ak minuta pokriveno. Prikuhati i ostaviti ponovno da odstoji još koju minutu.

Posuti radnu površinu oštrom brašnom i razviti tijesto oklagijom na tanko, debljina da bude manja od 0,5 cm. Što se tanje razvije to će biti lakše i brže ispeći, a gotova slastica bit će hrskavija.

Kada se tijesto razvije, isjeći ga mamuzom na rombove i po sredini ga rasjeći. Dobivene listiće peći na vrelom i dubokom ulju s obje strane dok blago

KuHaR tradicionalnih jela pripremamo uz potporu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

5+Plus**Paket
SIGURNOSTI**

za samo

3.600 RSD**GODIŠNJE****Osiguranje
drugačije od svih**

Opres u vožnji i briga o automobilu i ljudima u njemu nekada nisu dovoljni da nas zaštite od nepredviđenih okolnosti na putu.

Zato Milenijum osiguranje u svojoj ponudi ima polisu koja pokriva najčešće rizike po automobil i lica u njemu, a omogućava Vam da **jednom polisom obezbedite sebe, svoj automobil i druge putnike u njemu.**

Polisa Paket 5+ predstavlja paket sigurnosti, a za samo **3.600RSD** godišnje dobijate osiguranje od sledećih rizika:

1. Lom stakala na vozilu
2. Osiguranje lica u vozilu
3. Zamensko vozilo
4. Troškovi pomoći na putu
5. Prirodni rizici
(oluja, grom, grad, snežna lavina i poplave)

MILENIJUM[®]
OSIGURANJEwww.mios.rs
011/ 715 33 00**RADIO MARIJA**

NOVI SAD	90,0 MHz
SUBOTICA	90,7 MHz
SOMBOR	95,7 MHz
VRDNIK	88,4 MHz
NIŠ	102,7 MHz
LESKOVAC	107,4 MHz

ILI-ILI**AKCIJA**Pridružanje **BESPLATNO**

- + Birate između:
- 6 meseci po 1 dinar ili
 - 12 meseci sa 50% popusta

**Astra
Telekom**

011 44 22 009

Tavankutsko kulturno lito 2023.

13. V. 2023. u 18:00 h - Noć muzeja
izložba fotografija Petra Dešića
„Fotografijom kroz povijest“
Galerija Prve kolonije naive u tehnici
slame

13. V. 2023. u 18:30 h - XIX.
Susret društava koja nose ime „Matija
Gubec“
Etnosalaš "Balažević" - Tavankut

14. V. 2023. Sv. Leopold Mandić -
proštenje na Čikeriji
Sveta misa kod križa u 11:30 h

28. V. 2023. sveta misa u 10:30 h -
Duhovi (Dove) ophod „Kraljica“
Tavankutom
Župna crkva Presveto Srce Isusovo -
Tavankut
Ophod „Kraljica“ po Tavankutu u
popodnevrim satima

Presveto Srce Isusovo - Proštenje u
Donjem Tavankutu - 16. VI. 2023.
središnja proslava, sveta misa 10:30 h
18. VI. 2023. - vanjska proslava, sveta
misa 10:30 h

24. VI. 2023. 20:00 h - Sveti Ivan
Cvitnjak - priskakanje vatre
Etnosalaš "Balažević" - Tavankut

25. VI. 2023. 18:00 h - XXVIII. Festival
dječijeg stvaralaštva »DJECA SU UKRAS
SVIJETA«
Etnosalaš "Balažević" - Tavankut

7. VII. 2023. 19:30 h - Otvorenje
XXXVIII. Saziva Prve kolonije naive u
tehnici slame
Etnosalaš "Balažević" - Tavankut

9. VII. 2023. 19:30 h - Godišnji koncert
folklornog odjela
Dom kulture - Tavankut

10. VII. 2023. otvorenje u 19:00 h
XII. Seminar bunjevačkog stvaralaštva
10. - 15. VII. 2023.
Etnosalaš "Balažević" - Tavankut

14. VII. 2023. u 18:00 h
Izložba Nebojše Gabrića „Perlice“
Galerija Prve kolonije naive u tehnici
slame

15. VII. 2023. 19:30 h - Zatvaranje
XXXVIII. saziva Prve kolonije naive u
tehnici slame i XII. Seminara
bunjevačkog stvaralaštva
Etnosalaš "Balažević" - Tavankut

16. VII. 2023. Sveta misa zahvalnica
10:30 h Dužijanica, Župna crkva Presveto
Srce Isusovo - Tavankut
BANDAŠICINO KOLO - 20:00 h

30. VII. 2023. Proštenje u Gornjem
Tavankutu
Sveta misa u 10:30 h
Kapela Svete Ane

17. IX. 2023. Proštenje u Mirgešu
Sveta misa kod križa u 10:30 h

30. IX. 2023. od 10:00 - 16:00 h
Tavankutski festival voća
Etnosalaš "Balažević" - Tavankut

Za više informacija pratite nas na društvenim mrežama:

HKPD Matija Gubec Galerija Prve kolonije naive u tehnici slame
 matijagubectav@gmail.com hkpd_matijagubec